

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

TÜRK EDEBİYATININ DEVRELERİ

❖ İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı

- ✓ A- Sözlü Dönem Türk Edebiyatı (... - 8.yy.)
- ✓ B- Yazılı Dönem Türk Edebiyatı (8.yy.- 11.yy.)

❖ İslami Dönem Türk Edebiyatı(11.yy.-1860)

- ✓ A- İlk İslami Türk Edebiyatı Eserleri
- ✓ B- Divan Edebiyatı
- ✓ C- Halk Edebiyatı (1. Anonim Halk Edebiyatı, 2. Aşık Edebiyatı, 3. Tekke (Tasavvuf) Edebiyatı)

❖ Batı Kültürü Etkisindeki Türk Edebiyatı

- ✓ A- Tanzimat Edebiyatı(1860-1895)
- ✓ B- Servet-i Fünun Edebiyatı (Edebiyat-ı Cedide) (1895-1901)
- ✓ C- Fecr-i Ati Edebiyatı (1909-1911)
- ✓ D-Millî Edebiyat Akımı (1911-1923)
- ✓ E-Millî Mücadele Dönemi Edebiyatı
- ✓ F-Beş Hececiler
- ✓ G- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (1923-...)
- ✓ (1. Yedi Meşaleciler, 2.-Garipçiler(1.Yeni Hareketi), 3. İkinci Yeni Hareketi, 4. Hisarcılar, 5. Toplumsal Gerçekçiler)

EDEBİYAT-TARİH İLİŞKİSİ

- ❖ **Edebiyat:** Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak etkili bir dille biçimlendirilmesi sanatıdır.
- ✓ **Edebi Metin:** Sanatsal nitelik taşıyan, insanda estetik zevk uyandıran metinlere denir.
- ✓ Edebi metinlerde sözcükler daha çok yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.
- ✓ Metinlerde öğretim yerine sezdirme, hissettirme, çağrıştırmaya söz konusudur.
- ✓ **Edebiyat tarihi:** Yüzyıllar boyunca edebi eserleri, eserin ait olduğu milletin düşünce ve düşüncede izlediği değişimleri nesnel olarak inceleyen bilim dalıdır.
- ✓ Edebiyat tarihi hem edebiyatla hem tarihle ilişkilidir.
- ✓ Edebi dönemleri, yazarları, şairleri, sanatçıların dil ve anlatım özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.
- ✓ Edebiyat tarihi alanında çalışanlara da **edebiyat tarihçisi** denir.
- ✓ Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Ahmet Kabaklı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nihat

Sami Banarlı, Agah Sırrı Levend önemli edebiyat tarihçilerimizdendir.

EDEBİYAT TARİHÇİSİ VE TARİHÇİ ARASINDAKİ FARKLAR

• Tarih ve edebiyat tarihi aynı konuları işleyip aynı yöntemleri kullanmakla beraber, uygulamada farklılıklar gösterir.

• Edebi eser insanın dudu, düşünce ve hayal dünyasının etkilediği için edebiyat tarihçisi eseri incelerken duygularının, heyecanlarının etkisinde kalıp tarafsız davranmayabilir.

• Tarihçi ise olayları sebep-sonuç ilişkisiyle ele aldığı ve belgeye dayandığı için edebiyat tarihçisine göre daha tarafsızdır.

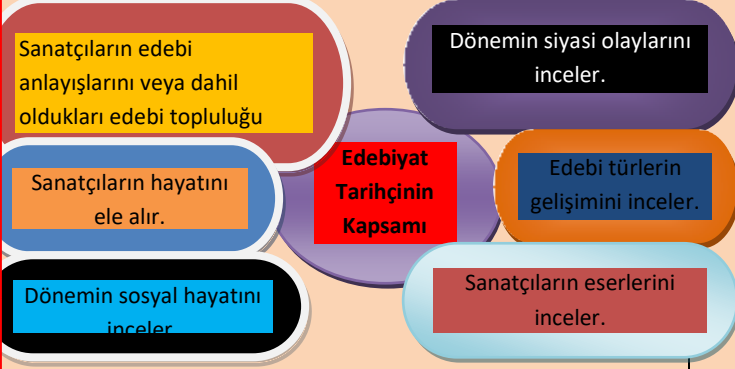
• Tarihçinin ilk önce grupları incelemesine karşılık edebiyat

EDEBİYAT TARİHİNİN KAPSAMI

- ✓ Edebiyat tarihi, ait oldukları dönemin, insanların, toplumlarının yaşamlarını bütün özellikleriyle anlatan bir belge niteliği taşır.
- ✓ Edebiyat tarihçisi tarafsızdır.
- ✓ Edebiyat tarihinin **genel tarihle** ilişkisi vardır.
- ✓ Genel tarih insanlığın toplumsal, kültürel, ekonomik gelişmesini belgelere dayandırarak anlatır.
- ✓ Edebiyat ürünleri de belge niteliği taşıdıkları için genel tarihe ışıktır.
- ✓ Edebiyat tarihinin **toplum bilimiyle** ilişkisi vardır.
- ✓ Toplumların innaçları, töreleri, yaşayış biçimleri edebi eserlere yansır.

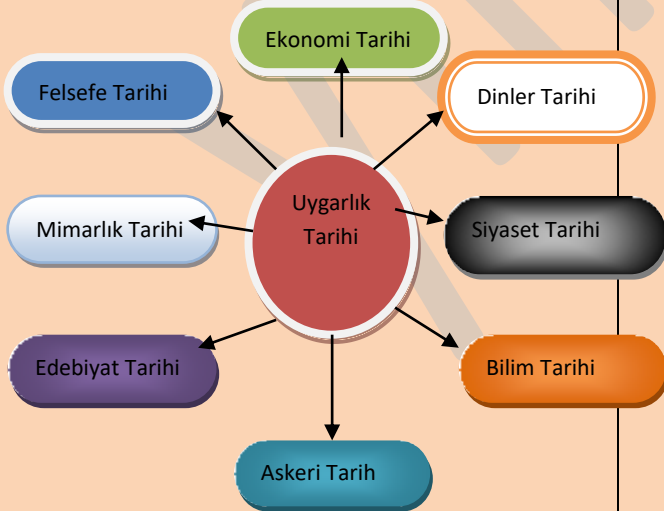
İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

- ✓ Edebiyat tarihinin **halk bilimi** ile ilişkisi vardır.
- ✓ Bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, törenlerini, inançlarını, müziğini, oyunlarını, masallarını vb. inceleyerek saptayan bilim dalıdır halk bilimi.

UYGARLIK

- ✓ Bir ülke veya toplumun maddi ve manevi varlıklarının; bilim, sanat, düşünce ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder.
- ✓ Uygarlık ve medeniyet çoğu zaman aynı anlamda kullanılır.
- ✓ Uygarlığın "Batı uygarlığı, İslam uygarlığı, Hint uygarlığı ..." şeklinde sınıflandırılmasının temelinde söz konusu toplumların yaşam tarzı, inanış ve gelenekleri vardır.

Not: Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasındaki ölçütler;

- Dini hayat, kültürel farklılaşma, uygarlık değişimleri, dil coğrafyası.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

1.ünite/Tarih İçinde Türk Edebiyatı

UYGULAMALAR

3.Eşleştirilim

1.Dolduralım

- Edebi eserlerden hareketle bir milletin duygu ve düşüncede geçirdiği evreleri inceleyen kişiye denir.
-duygu,düşünce ve hayallerin söz veya yazıyla edebi biçimde ifade edilme sanatıdır.
- Tarih ve edebiyat tarihi "geçmiş"i inceler; fakat tarihin incelediği, "geçmiş" tarihe mal olmuştur. Edebiyat tarihçisinin ele aldığı "geçmiş" ise eserleriyle canlı olarak yaşamaktadır.
- Klasik Türk Edebiyatındakigünümüz edebiyat tarihi çalışmalarının yerini tutuyordu.
- Edebi eserler kendilerini yaratan sanatçılarla birlikte yazıldıkları dönemin, askeri, dini, ekonomik, sosyal, kültüre l özelliklerini kısaca döneminyansıtır.

2.Doğru-Yanlış

- Türklerin İslamiyeti kabul etmesi edebiyatımızın dönemlere ayrılmasında ölçüt olmuştur.
- Roman,Batı Uygarlığı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı ürünüdür.
- Tarihi olayları kronolojik sıraya göre düzenlemek edebiyat tarihçisinin görevidir.
- Şair ve yazarların hayatını incelemek edebiyat eleştirmenlerinin görevidir.
- İslamiyet'in kabulünden önceki metinlerde saf Türkçe kullanılırken, İslamiyet'in kabulünden sonraki metinlerde Arapça ve Farsça sözcüklere de yer verilmiştir.

Toplumların yaşadıkları olayları sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceler

Duygu,düşünce ve hayallerin estetik zevkler uyandıracak şekilde,sözle veya yazıyla etkili olarak anlatılması sonucu ortaya çıkan eserlerdir.

Mitolojik unsurları da içeren, olay ve kişilerin olağanüstü özellik taşıdığı manzum ürünlerdir.

Batı uygarlığı etkisinde gelişen edebiyat ürünüdür.

İslam uygarlığı etkisinde gelişen edebiyat ürünüdür.

Edebi Eser

Tarih

Roman

Destan

Mesnevi

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI
(DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI)

- ✓ Türklerin İslamiyet ile tanışmadan önce oluşturdukları edebiyattır.
- ✓ Bu dönem edebiyatı genel olarak sözlüdür.
- ✓ Yazılı ürün yok, deneyecek kadar azdır.
- ✓ Bu dönemde Türklerin göçebe bir yaşamları vardır.
- ✓ Edebiyat yabancı etkilere oldukça uzaktır.
- ✓ Türkler çok tanrılı bir din anlayışına sahiptir. (Totemcilik, Maniheizm, Budizm, Şamanizm...)
- ✓ Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü biçimde; cura, tambura, kopuz gibi sazlarla iletirler.
- ✓ Bu dönemde saz çalıp şiir söyleyenlere "ozan, kam, bakşı" adı verilir.
- ✓ Bu dönem edebiyatı üçe ayrılır:

1. DESTAN DÖNEMİ:

- ✓ Bu dönem ürünlerinin konusu genellikle kahramanlıktır.
- ✓ Kahramanlar olağanüstüdür ve mitolojik unsurlarla süslüdür.
- ✓ Kahramanlar hüsrana uğramazlar, eylemler çoğunlukla zaferle sonuçlanır.
- ✓ Türklerin totemi bir hayvan veya bitki idi.
- ✓ Köktürklerin totemi **kurt**, Uygurların **kuş ağacı** idi.
- ✓ Destanlar; milletin, din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir.
- ✓ Tarihten önceki çağlarda tanrılar veya tanrılaştırılmış insanlar hakkında söylenerek zamanla inanış haline gelen efsaneye **mitos** denir.
- ✓ Mitoslarda tanrılar ve insanlarla birlikte devlerin, cinlerin, perilerin ve diğer masal yaratıklarının da hikâyeleri vardır.
- ✓ Bir milletin mitoslarını inceleyen bilime **mitoloji** denir. (Yunan mitolojisi, Mısır mitolojisi vb.)

2. SÖZLÜ DÖNEM EDEBİYATI (.../8.yy)

- ✓ Sade bir Türkçe kullanılmıştır.
- ✓ Türklerin yazıyı henüz kullanmadıkları dönemde oluşmuş bir edebiyattır.

- ✓ Yazı olmadığı için bu dönemde sadece şiirle ilgili ürünler vardır.
- ✓ Olağanüstü olayları anlatan destanlar bu dönemin en önemli ürünleridir.
- ✓ Sözlü edebiyat ürünleri din törenlerinde doğmuş, din dışı törenlerde gelişmiştir.
- ✓ Şiir söyleyen kişilere "ozan", "kam", "bakşı", "şaman" gibi adlar verilmiştir.
- ✓ Şairler, şiirlerini "kopuz" adı verilen saz eşliğinde söyler.
- ✓ Dini törenlerde söylenen şiirlere "yır" adı verilir. Şiirler hece ölçüsüyle söylenmiştir.
- ✓ Kafiye olarak genelde yarım kafiye kullanılmıştır. Kafiye düzeni (abab-cccb-dddb...) biçimindedir.
- ✓ Nazım birimi dördlüktür.
- ✓ Sözle müzik beraber kullanılmıştır.
- ✓ Din, aşk, savaş, yiğitlik, doğa, ölüm gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Benzetmelerde doğadan yararlanılmıştır.
- ✓ Sürek avlarına "**sığır**", kurban ve ziyafet törenlerine "**şölen**", yas, ölüm törenlerine "**yug**" adı verilmiştir.
- ✓ Şiirlerdeki ahenk, ölçü ve uyağın dışında ses, hece tekrarları ve aliterasyonla sağlanmıştır.
- ✓ Anonim bir özellik taşırlar.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATININ
SÖZLÜ ÜRÜNLERİ

- ❖ KOŞUK
- ❖ SAGU
- ❖ SAV
- ❖ DESTAN

KOŞUK

- ✓ Yiğitlik, aşk, doğa gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Kafiye düzeni "aaab-cccb-dddb" şeklindedir.
- ✓ Halk edebiyatındaki karşılığı "**koşma**"
- ✓ Divan edebiyatındaki karşılığı "**gazel**" dir.
- ✓ Sığır (av töreni) ve şölen (kurban töreni) adı verilen törenlerde söylenir.

SAGU

- ✓ Devlet büyüklerinin ölümü üzerine duyulan acıyı dile getirmek için söylenen şiirlerdir.
- ✓ Kafiye düzeni koşuktaki gibidir.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

- ✓ Halk edebiyatındaki karşılığı "ağıt"
- ✓ Divan edebiyatındaki karşılığı "mersiye" dir.

SAV

- ✓ Bugünkü atasözünün yerine kullanılmıştır.
- ✓ Bir düşünceyi, bir deneyimi, bir öğüdü, en az sözcüklerle kısaca anlatan kalıplaşmış sözlerdir.
- ✓ Biçim olarak cümle veya iki dize şeklinde söylenir.

DESTAN

- ✓ Eski çağlarda savaş, göç ve afet gibi önemli olayların etkisiyle söylenmiş, uzun, manzum, yığitlik öykülerinin derlenip düzenlendiği şüirlerdir.
- ✓ Manzumdurlar
- ✓ Zamanla değişikliğe uğrayabilirler.
- ✓ Anonimdirler.
- ✓ Olay ve kişiler olağanüstüdür
- ✓ Kahramanlar önemli bir yer tutar.
- ✓ Kahramanlar seçkin tabakadan seçilir.
- ✓ Tanrılar olaylara karışır.
- ✓ Ulusal dille söylenir.
- ✓ Destanlar, oluşumları bakımından "doğal destan" ve "yapay destan" olmak üzere ikiye ayrılır.
- ✓ **Doğal Destan:** Toplumu derinden etkileyen (göç, deprem, savaş...) olayların anlatıldığı destanlardır.
- ✓ Doğal destanların oluşumunda 3 safha vardır.

- Doğuş Safhası
- Yayılma Safhası
- Derleme Safhası

DÜNYA EDEBİYATINDAKİ DOĞAL DESTANLAR

İlyada, Odyssea
YunanRamayana, Mahabharata
HintŞehname
İranChanson de Roland
FransızKalevala
FinCid
İspanyolNibelungen
AlmanBeowulf
İngilizGılgamış
SümerŞinto
Japonİgor
Rus

- ✓ **Yapma Destan:** Bir ozan tarafından doğal destanlara benzetilerek yaratılır.

Yapma Destanlar

Kurtarılmış Kudüs/TASSO

Kaybolmuş Cennet/MİLTON

İlahi Komedya/DANTE

Genç Osman Destanı/KAYIKÇI KUL MUSTAFA

Çanakkale Şehitlerine/M. Akif ERSOY

Üç Şehitler Destanı/F. Hüsnü DAĞLARCA

SAGU

KOŞUK

Benzerlikler

Nazım birimi dördlük,
7'li hece ölçüsü,
4+3 duraklar,
uyak düzeni aaab,
yarım kafiye

Farklılıklar

Sagu

Nazım Şekli

Koşuk

Ölüm,
kahramanlık

Tema

Baharın
gelişi, sevgi, aşk

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

TÜRK DESTANLARI

- ✓ Dörtlüklerden oluşmuştur.
- ✓ Dili Türkçe'dir.
- ✓ Kafiyelelere yer verilmiştir.
- ✓ Gerçek ve olağanüstü olaylar karışıktır.
- ✓ Olaylar belli bir coğrafya üzerinde geçer
- ✓ Zaman tahmin edilebilir.
- ✓ Tarihi ve millî değerler destanlarda yer alır.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DESTANLARI

- ❖ Saka Devri Destanları
 - ✓ Alp Er Tunga Destanı
 - ✓ Bu destan Alp Er Tunga'nın İranlılarla yaptığı savaşları anlatır.
 - ✓ Su Destanı
 - ✓ "Su"nın Makedonya hükümdarı İskender'e karşı mücadelelerini anlatır.
- ❖ Hun Devri Destanları
 - ✓ Oğuz Kağan Destanı
 - ✓ Oğuz Kağan'ın Ortaya Asya'da Türk birliğini kurmasını anlatır.
 - ✓ Atilla Destanı
 - ✓ Yaptığı savaşları anlatır.
- ❖ Göktürk Devri Destanları
 - ✓ Bozkurt Destanı
 - ✓ Göktürklerin dişi bir kurttan nasıl türediklerini ve çoğaldıklarını anlatır.
 - ✓ Ergenekon Destanı
 - ✓ Göktürklerin Ergenekon denilen bir yere sığınmaları, orada 400 yıl oturup çoğalmaları, sonra da demir bir dağı delerek çıkmaları ve büyük bir devlet kurmaları anlatılır.
- ❖ Uygur Devri Destanları
 - ✓ Tereyiş Destanı
 - ✓ Uygurların bir kurttan nasıl türedikleri ve çoğaldıklarını anlatır.
 - ✓ Göç Destanı
 - ✓ Uygurların Kırgız baskılarına dayanamayarak Doğu Türkistan'a göç edişlerini anlatır.
- ❖ Altay-Yakut
 - ✓ Yaratılış Destanı
 - ✓ Türk ulusunun, evrenin nasıl var olduğu üstüne düşünüşünü, inancını ve buluşlarını efsanevi bir biçimde anlatır.

İSLAMİYET SONRASI TÜRK DESTANLARI

- ❖ Karahanlılar Dönemi
 - ✓ Satuk Buğra Han Destanı
 - ✓ Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın çeşitli yerlerdeki insanları müslümanlığa çağırmasını, inanmayanlara keramet göstermesini, savaşlarda ağızından ateşler saçarak inanmayanları yakması anlatılır.
- ❖ Kırgız Dönemi
 - ✓ Manas Destanı
 - ✓ Müslüman Kırgızlarla putperest Kalmuklar arasındaki mücadeleler anlatılır.
 - ✓ Türk destanlarının en hacimlisidir.
- ❖ Türk-Moğol Dönemi
 - ✓ Cengizname
 - ✓ Moğol hükümdarı Cengiz Han'ın yaşamı, savaşlarını anlatır.
- ❖ Selçuklu-Beylikler Dönemi
 - ✓ Seyyid Battal Gazi Destanı
 - ✓ Bir arap savaşçısıdır.
 - ✓ Müslümanlığı yaymak için insanların yanı sıra büyücü, cadı ve devlerle savaşı.
 - ✓ Köroğlu Destanı
 - ✓ Bolu Beyi'nin yaptığı zulümleri engellemek için ortaya koyduğu kahramanlıklar anlatılır.
 - ✓ Danışment Gazi Destanı
 - ✓ Anadolu'nun fethi ve bu mücadelenin kahramanları anlatılır.

DESTANLAR

TÜRK DESTANLARI

YABANCI DESTANLAR

DOĞAL DESTANLAR

YAPMA DESTANLAR

DOĞAL DESTANLAR

YAPMA DESTANLAR

1. Altay-Yakut Dönemi

a-Yaratılış Destanı

2. Sakalar Dönemi

a-Alp Er Tunga Destanı
b-Şu Destanı

3. Hun Destanı

a-Oğuz Kağan Destanı

4. Göktürk Dönemi

a-Bozkurt Destanı
b-Ergenekon Destanı

5. Uygur Dönemi

a-Türeyiş Destanı
b-Göç Destanı

1. Üç Şehitler Destanı

2. Çanakkale Destanı

Fazıl Hüsnü Dağlarca

3. Çanakkale Şehitler Destanı

M. Akif Ersoy

4. Kurtuluş Savaşı Destanı

Cahit Kulebi

5. Kurtuluş Savaşı Destanı

6. Kuva-yı Milliye Destanı

Nazım Hikmet

7. Sakarya Meydan Savaşı

Ceyhan Atuf Kansu

1. Yunan Destanları

a-İlyada
b-Odyssia

2. İran Destanı

a-Şehname

3. Fin Destanı

a-Kalevala

4. Hint Destanları

a-Ramayana
b-Mahabharata

5. Sümer Destanı

a-Gilgamiş

6. Latin Destanı

a-Aenies

7. Japon Destanı

a-Şinto

8. Rus Destanı

a-İgor

9. Fransız Destanı

a-Chanson de Roland

10. İspanyol Destanı

a-La Cid

11. Alman Destanı

a-Nibelungen

1. İtalyan Destanları

a-Kurtarılmış Kudüs

MİLTON

b-Çılgın Orlando

ARİOSTO

c-İlahi Komedya

DANTE

2. İngiliz Destanı

a-Kaybolmuş Cennet

TASSO

3. Fransız Destanı

a-Henriade

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

3.YAZILI DÖNEM EDEBİYATI

- ✓ Edebiyatımızın ilk yazılı ürünleri VIII. Yy dan kalma Göktürk Yazıtları'dır.
- ✓ Türkler bu dönemde Göktürk ve Uygur alfabelerini kullanmışlardır.
- ✓ Türk edebiyatının en önemli yazılı eserleri "Orhun Yazıtları" ve "Uygur Metinleri"dir.

ORHUN YAZITLARI

- ✓ MS 720-735 yıllarına ait yazıtlardır.
- ✓ Bilge Tonyukuk ve Yolluğ Tiğın tarafından yazılmıştır.
- ✓ Türklerin milli alfabesi olan Göktürk alfabesi ile yazılmıştır.
- ✓ Yabancı dillerin etkisinden uzak,yalın bir dil kullanılmıştır.
- ✓ Düşünceler kanıtlanmış,örnekler verilmiştir.
- ✓ Açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimleri kullanılmıştır.
- ✓ Söylev,anı,tarih özelliği taşır.
- ✓ Türk edebiyatının ilk söylev örnekleridir.
- ✓ Söz oyunlarından yararlanılmıştır.
- ✓ Atasözü niteliği taşıyan sözler görülür.
- ✓ "Göktürk Tarihi" konu edilir.
- ✓ Kısa cümleler vardır.
- ✓ Yinelemeler çoktur
- ✓ Aliterasyonlu sözyleyiş örnekleri vardır.
- ✓ Olaylar,gerçekçi bir gözle,somutlayıcı olarak sergilenir.
- ✓ Yazıtların ilki MS 720 yılında Bilge Tonyukuk tarafından yazılmış ve diktilmiştir.
- ✓ İkinci ve üçüncü yazıtlar Yolluğ Tiğın tarafından yazılmıştır.
- ✓ MS 732 yılında Kültüğün adına,MS 735 yılında da Bilge Kağan adına dikilmiştir.
- ✓ Orhun yazıtları ilk kez 1893 yılında Danimarkalı Thomsen tarafından okunmuştur.

UYGUR METİNLERİ

- ✓ Uygur alfabesi kullanılmıştır.
- ✓ Türeyiş ve Göç destanları vardır.
- ✓ Din ağırlıklı metinlerdir.
- ✓ Budha ve Mani dininin esaslarını anlatır.
- ✓ Moğolca Türkçe eski Tufan şarkıları yer almaktadır.
- ✓ Uygurların tıp bilgisine ve hukukuna özgü metinler de vardır.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

- ✓ Uygur alfabesi 14-18 harften oluşur.
- ✓ En önemli eserleri;
 - Altın Yaruk
 - Sekiz Yükmek
 - Irk Bitig
 - Böğü Han'ın Mani Rahipleri ile Konuşması
 - Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesi

TÜRKLERİN KULLANDIKLARI ALFABELER

G
Ö
K
T
Ü
R
K
A
L
F
A
B
E
S
i

38 harf
27 ünsüz
4 ünlü
3 çift ünsüz
4 hece işareti

U
Y
G
U
R
A
L
F
A
B
E
S
i

14 alfabeden oluşuyor

A
R
A
P
A
L
F
A
B
E
S
i

28 harf
Türkçe ve Farsçadan ilavelerle
"p-ç-j-g" ile 32 harf olmuştur.

K
İ
R
İ
L
A
L
F
A
B
E
S

Kır gız - özbek - Tekmenler Tarafından kullanıldı.

L
A
T
İ
N
A
L
F
A
B
E
S
i

1928
29 harf
21 ünsüz
8 ünlü

ORHUN YAZITLARI

TONYUKUK ANITI

- ✓ 720'de Tonyukuk tarafından dikilmiştir.
- ✓ Tarih ve anıt türünün ilk örneğidir.
- ✓ Başarılı bir devlet adamının gözüyle, dönemin tarihi, hatıralar ve öğütler şeklinde halk diliyle ve sade bir anlatımla ifade edilmiştir.

KÜL TİĞİN ANITI

- ✓ 732'de Bilge Kağan tarafından diktirilmiştir.
- ✓ Bilge Kağan anıtı, o günün sorunlarını ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur.
- ✓ Doğu yüzünde 40, güney ve kuzey yüzlerinde 13'er satır metin vardır.
- ✓ Anıtı Yolluğ Tigin yazmıştır.

BİGE KAGAN ANITI

- ✓ Bilge Kagan'ın oğlu Tenri Kagan tarafından 735'te yaptırılmıştır.
- ✓ İçerik yönüyle Kül Tigin anıtlarıyla benzerdir.
- ✓ 3,75 metre yüksekliğindedir.
- ✓ Dört cephelidir.
- ✓ Doğu yüzünde 41, kuzey ve güney yüzlerinde 15'er metin vardır.
- ✓ Batı yüzünde Çince bir metne yer verilmiştir.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

ORHUN YAZITLARININ ÖNEMİ

- ✓ Türk adının geçtiği ilk metinlerdir.
- ✓ Türk tarihi hakkında bilgi veren yazılı bir kaynaktır.
- ✓ Türk hitabet sanatının ve anı türünün ilk örneklerindendir.
- ✓ Türkçenin zengin ve işlenmiş bir dil olduğunun kanıtıdır.
- ✓ Hükümdarın millete hesap vermesi bakımından demokrasi göstergesidir.

2.ÜNİTE/DESTAN
DÖNEMİ TÜRK EDEB

UYGULAMALAR

Dolduralım

- ✓ Türk edebiyatının yazılı dönemi ile başlar.
- ✓ Göktürk yazıtları adına dikilmiştir.
- ✓ İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı olmak üzere iki bölümden incelenir.
- ✓ Doğal destanlar , , olmak üzere üç evreden oluşur.
- ✓ , İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatında, bir kimsenin ölümünden sonra yapılan ve "yuğ" adı verilen dinsel yas törenlerinde söylenen şiirlerdir.

Doğru-Yanlış

- ✓ Türk destanlarıyla ilgili bilgileri genellikle Arap ve Çin kaynaklarından öğreniyoruz. ★★
- ✓ Sözlü Dönem Türk edebiyatında İslami unsurlara rastlamak mümkündür. ★★
- ✓ Türeyiş ve Bozkurt destanlarında Türklerin bir kırttan türedikleri anlatılır. ★★
- ✓ Edebi türlerin gelişimini, sanatçıların hayatlarını ve eserlerini, dönemin siyasi olaylarını ve sosyal hayatını incelemek edebiyat tarihinin kapsamında yer alır. ★★
- ✓ Destanlarda mitolojik unsurları ve olağanüstü olaylar görülmez. ★★

EŞLEŞTİRELİM

Alp Er Tunga
Destanı

Uygurlar

Kül Tigin Anıtı

İskitler

Köroğlu Destanı
Battal Gazi DestanıYazılı
Edebiyat

Göç Destanı

Firdevsi

Şehname

İslamiyet
Sonrası Türk
EdebiyatıÜç Şehitler Destanı
Kurtarılmış Kudüs

Kırgız

Manas Destanı

Yapma
Destan

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

İSLAMİ DÖNEM TÜRK EDEBİYATININ ÖZELLİKLERİ

- ✓ Türkler 10.yy ın ilk yarısından itibaren İslamiyet'i kabul etmeye başladılar.
- ✓ İslam dinine giren Türklerin sosyal ve kültürel hayatlarında önemli değişiklikler olmuştur.
- ✓ Bu dönemle birlikte yazılı ürünler de çoğalmaya başlamıştır.
- ✓ 11. Ve 13. Yy da Türk toplumu içinde Arapça ve Farsçayı bilen yeni bir aydın zümre doğmuştur.
- ✓ Sanatçılar, öğrendikleri Arapça ve Farsçanın yanında bu dillerde meydana getirilmiş edebiyatın etkisinde kaldılar.
- ✓ İlim ve din alanında Arapça, edebiyat alanında Farsça ağırlık kazandı.
- ✓ Hece ölçüsünün yerini aruz ölçüsü aldı
- ✓ Eski Türk nazım biçimleri yanında mesnevi ve gazel gibi yeni nazım biçimleri kullanıldı.
- ✓ Oluşturulan eserler öğüt verici niteliktedir.
- ✓ Eserlerinde genellikle, dini ve tasavvufi konulara yer verilmiştir.

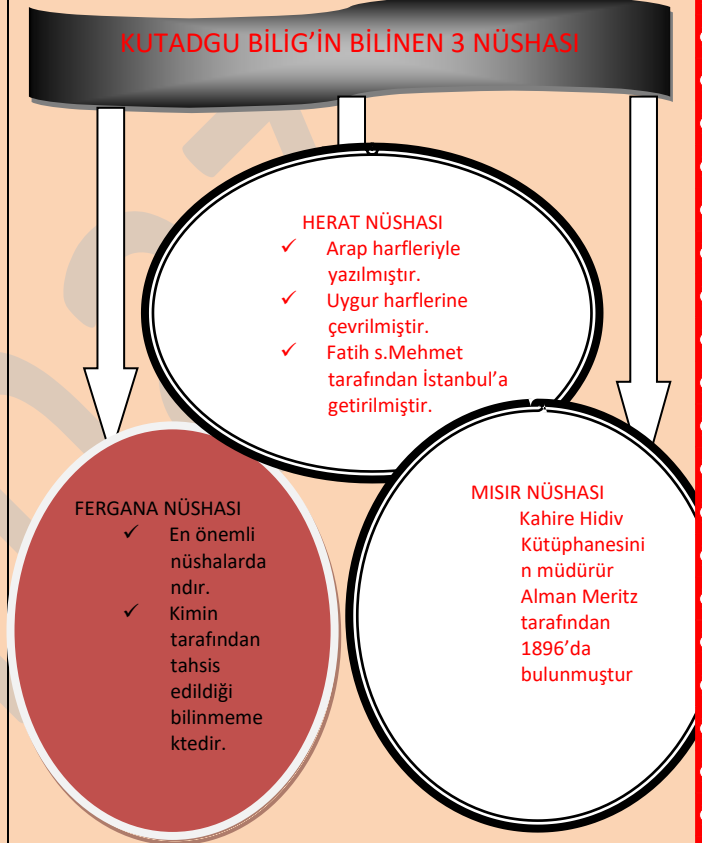
İSLAMİ DÖNEM İLK ESERLERİ

✓ **Kutadgu Bilig**

- 11.yy da (1069-1070) Yusuf Has Hacıp tarafından yazılmıştır.
- Doğu Karahanlı hakanı Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- "Saadet veren bilgi" anlamına gelir.
- Konusu, toplum hayatındaki bozuklukları düzelterek, insanı mutlu edecek yolları bulmak; bu yolları hükümdara öğütler halinde göstermektir.
- Ahlak, dinin önemi, devlet dairesi gibi konulara da değinen didaktik bir eserdir.
- Mesnevi şeklinde yazılmıştır.
- Aruzla 6645 beyit olarak yazılmıştır.
- Eserde 173 tane de dörtlülük vardır.
- Dört sembolik kişiye yer verilmiştir.
- İlk siyasetnamedir
- 3 nüshası vardır. Mısır, Viyana, Fergana
- Aruzla yazılan ilk Türk edebiyatı ürünüdür.

KUTADGU BİLİĞ'İN BİLİNE 3 NÜSHASI

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

DIVANÜ LÜGATİ' T TÜRK

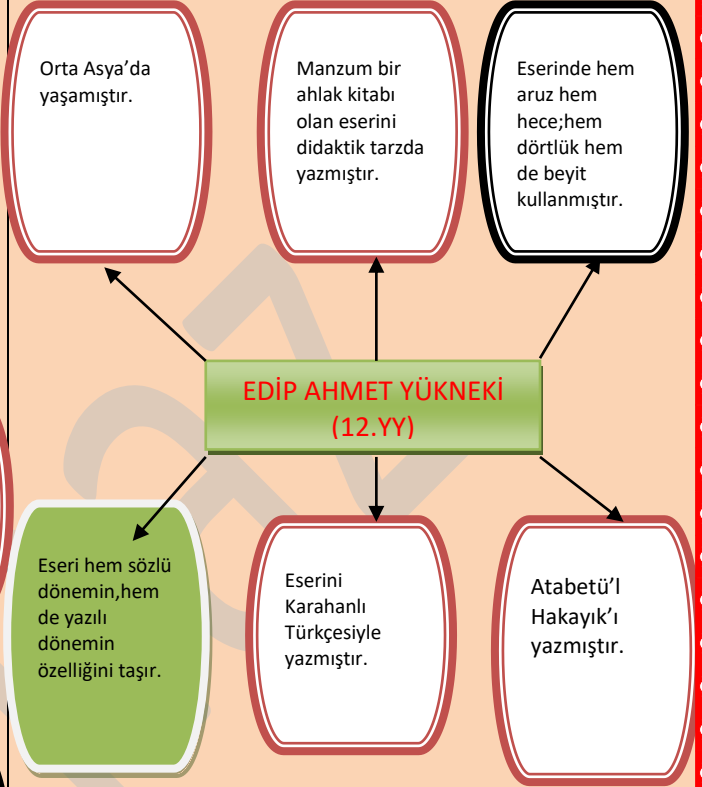
- ✓ 11.yy da (1072-1074), Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır.
- ✓ Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin güzelliklerini göstermek amacıyla yazılmıştır.
- ✓ Türkçenin ilk sözlüğüdür.
- ✓ Koşuk, sagu, sav ve destan örneklerini içerir.
- ✓ Ansiklopedik bir özelliği vardır. Tarih, coğrafya, folklor gibi bilimler açısından kaynaştır.
- ✓ Eserin sonunda, dönemin Türk dünyasını gösteren bir harita eklenmiştir.
- ✓ Türk boylarının dilleri ve illeri hakkında bilgiler vermektedir.

ATEBETÜ'L HAKAYİK

- ✓ 12.yy Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılmıştır.
- ✓ Bir ahlak ve öğüt kitabıdır.
- ✓ "Hakikatler eşiği" anlamına gelir.
- ✓ Aruz vezniyle yazılmıştır.
- ✓ Giriş bölümü gazel biçiminde (aa-ba-ca-...), asıl konuyla ilgili bölümler ve sonuç bölümü ise dörtlük şeklinde (aaba) yazılmıştır.
- ✓ Didaktik bir özellik taşır.
- ✓ Cömertlik, ilim, doğruluk gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Hakanîye lehçesiyle yazılmıştır.
- ✓ Arapça ve Farsça sözcük sayısı Kutadgu Bilig'e göre daha fazladır.

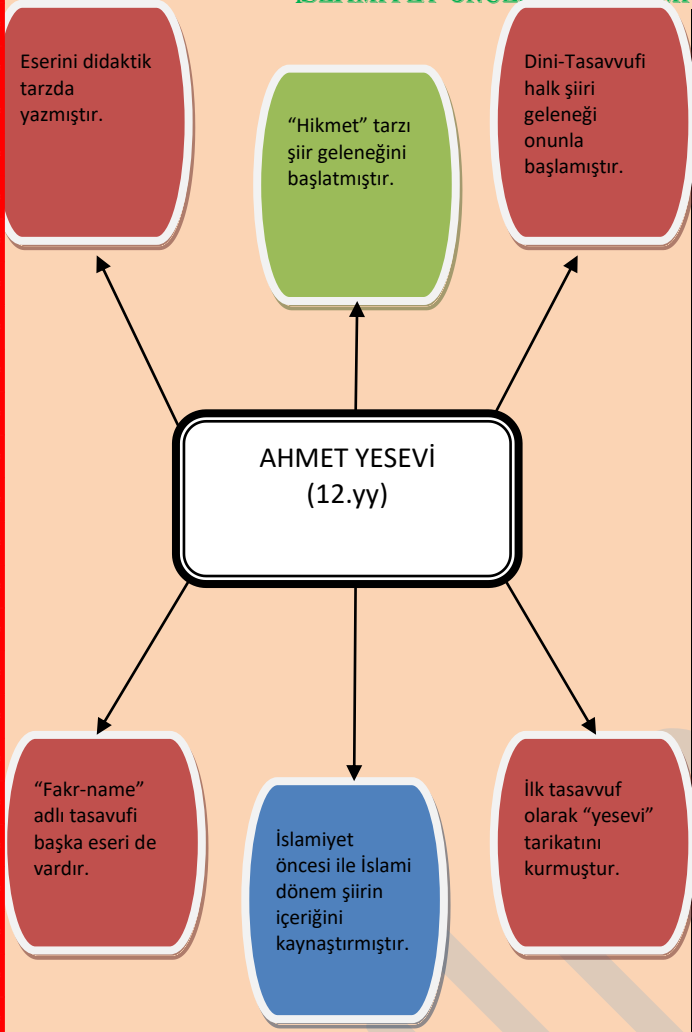
- ✓ Bilimin her şeyden üstün olduğunu savunmuştur.
- ✓ Anlatılanlar ayet ve hadislerle dayanır.
- ✓ 46 beyit ve 101 dörtlükten oluşmaktadır.

DIVAN-ı HIKMET

- ✓ 12.yy da Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.
- ✓ Şiirler sade halk diliyle yazılmıştır.
- ✓ Dörtlüklerle ve hece ölçüsüyle yazılmıştır.
- ✓ Yazılış amacı, halka İslam esaslarını hikmetli bir şekilde öğretmektir.
- ✓ Eserde;
 - Allah'a ulaşmanın yolları,
 - Peygamber sevgisi,
 - Dervişlik üzerine öğütler,
 - Kıyamet gününün yaklaştığı hatırlatılarak dünya hayatından şikâyet
- ✓ Gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Yesevilik tarikatının görüşlerini, ilkelerini yaymaktadır.
- ✓ Koşma tarzıyla, 7 ve 12'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

KAŞGARLI MAHMUT İLE ATATÜRK'ÜN
TÜRK DİLİ İLE İLGİLİ ORTAK GÖRÜŞLERİ

- ✓ Türk milleti demek, Türk dili demektir.
- ✓ Türk milletinin her şeyi dilinde yaşamaktadır.
- ✓ Türk dilini yabancı dillerin etkisinden kurtarmak gerekir.
- ✓ Türk dili, her kavramı karşılayabilecek zengin ve köklü bir dildir.
- ✓ Türkçe'nin pek çok ülkede ve bölgede milyonlarca kişi tarafından konuşulması onun dünyanın büyük dillerinden biri olduğunu göstermektedir.

OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN METİNLER-1

BATTALNAME

- ✓ İslam kültür dairesinin ortak ürünüdür.

- ✓ Seyyid Battal Gazi'nin menkıbeleşmiş hayatı üzerine kurulmuş anonim ve destani bir halk hikavesidir.

DEDE KORKUT HİKAYELERİ

- Destandan halk öykücülüğüne geçiş döneminin ürünü olan hikâlerdir.
- 15.yy'da yazıya geçirilmiştir.
- Olağanüstü olaylarla gerçek olaylar iç içedir.
- Dede Korkut, öykülerin içinde adı geçen yaşlı, bilge, meçhul halk ozanıdır.
- Eserin yazarı belli değildir.
- 12 öyküden oluşmaktadır.
- Aşk, yiğitlik gösterisi, kahramanlık, boylar arasındaki savaşları konu edinir.
- Eserde şiir ve düzyazı iç içedir.

DANIŞMENDNAME

- ❖ Danişmend Gazi ve Melik Gazi'nin gösterdikleri kahramanlıkları anlatır.
- ❖ 12.yy'da anonim olarak ortaya çıkmıştır.
- ❖ 13.yy'da yazıya geçirilmiştir.

SALTUKNAME

- ✚ 13.yy'da yaşayan Sarı Saltuk'un efsanevi hayatını anlatır.
- ✚ Rumelinin Türkleşmesinde büyük katkısı olan Sarı Saltuk'un menkıbeleri anlatılır.
- ✚ Ebül-hayr Rumi tarafından Türk sözlü geleneğinden toplanarak kitaplaştırılmıştır.
- ✚ Yazıya geçirilmiş ilk Nasrettin Hoca hikâyesini içermektedir.

GAZAVETNAME

- ✓ Savaşları konu edinen eserlerdir.
- ✓ Bir kalenin veya şehrin alınmasını konu edinen eserler "fetihname",
- ✓ Düşmanın yenilgisiyle biten savaşları konu edinen eserlere "zafername" adı verilir.

MENAKİBNAME

- ❖ Din büyüklerinin, mürşitlerin, tarikat büyüklerinin hayatlarını, gösterdikleri kerametleri konu edinen eserlerdir

UYGULAMALAR

DOLDURALIM

- ❖ İslamiyet'in kabulünden sonra oluşturulan ilk eserler de bazıvekelimeler kullanılmaya başlanmıştır.
- ❖ 12.yy başlarında Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılmış olan "hakikatler eşiği" veya "hakikatler basamağı" anlamına gelir.
- ❖dininin kabul edilmesiyle Türkler yerleşik hayata geçmeye başlamış ve kültür merkezleri, şehirler kurmuşlardır.
- ❖ Geçiş dönemi eserlerinde nazım birimi olarak hem Türklerin milli birimi olan hem de İslami gelenekten alınan kullanılmıştır.
- ❖ Kutadgu Bilig 11.yy'da tarafındanTürkçesiyle yazılmıştır.
- ❖ 14.yy'a ait manzum ve mensur eserler genelliklegelenegi etrafında oluşturulmuştur.
- ❖ Nasrettin Hoca fıkralarında bir dil vardır.
- ❖ XIII.yy'da Anadolu'da yayılmaya başlayan ve günümüze kadar süre gelen Bektaşiliğin kurucusu
- ❖ Dede Korkut Hikayeleri'nde olayların anlatıldığı kısımlarduygulu söyleyişler isebiçiminde ifade edilmiştir.

DOĞRU-YANLIŞ

- Battalname,yazıya geçirildiği dönemin dini,siyasi ve sosyal özelliklerini yansıtır.
- Danişmendname ve Battalname sözlü gelenek içinde oluşmuş,daha sonra yazıya geçirilmiştir.
- 11 ve 15..yy lar arasında oluşturulduğu düşünülen Battalname,Danişmendname ve Dede Korkut Hikayeleri Oğuz Türkçesiyle yazıya geçirilmiştir.
- 10 ile 12.yy arasında Türk edebiyatı bir geçiş dönemi yaşamıştır.
- Türkçe,İslam dinini kabul etmeden önce göçebe olarak yaşıyorlardı ve doğayla iç içeydiler.

EŞLEŞTİRELİM

Kutadgu Bilig

Edip Ahmet Yükneki

Divan-ı Hikmet

Ahmet Yesevi

Divan-ı Lügat'it Türk

Yusuf Has Hacib

Atabet'ül Hakayık

Kaşgarlı Mahmut

ESERLERİN ANLAMLARI

Divan-ı Hikmet

Atabet'ül Hakayık

Divan-ı Lügat'it Türk

Kutadgu Bilig

DÖNEMİN BİCİM ÖZELLİKLERİ

Nazım şekilleri

- ✓ Arap ve Fars edebiyatlarının nazım şekilleri(aaz,el, kaside, mesnevi...)ku

Nazım birimi

- ✓ Dörtlük biriminin yanında Arap ve Fars edebiyatı nazım birimi beyit kullanılmıştır

ölçüsü

- ✓ Hece ölçüsü ve aruz

uvak

- ✓ Tam ve zengin uyak

Edebi türler

- ✓ Şiir, nesir
- ✓ Didaktik içerikli mesneviler.

dil

- ✓ Hakaniye Lehçesi
- ✓ Arapça-Farsça sözcükler kullanıldı

üslup

- ✓ Kalıplaşmış benzetmelere yer verildi.

DÖNEMİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

- ✓ Didaktik metinlerdir.
- ✓ Eserlerde İslamiyet öncesi İslami kültür bir arada yer almıştır.
- ✓ Toplumsal sorunlar, ahlak ve dindir.
- ✓ İslam felsefesi hakimdir.
- ✓ Toplumu yönlendirme ve İslamiyet'i öğretmeyi amaçlayan eserler verilmiştir.
- ✓ Dil ArapçaiFarsça sözcüklerle yüklüdür.
- ✓ Konu bütünlüğü yoktur. Her beyit anlamca kendi arasında bir bütündür.
- ✓ Düşünceden çok söyleyiş güzelliğine önem verilmiştir.
- ✓ Toplumsal konulara yer verilmemiştir.
- ✓ Şiirde tasavvuf, Sebğ-i Hindî, Türki-i Basit ve Mahallileşme akımları görülür.
- ✓ Nesir yerine "inşa" sözü kullanıldı
- ✓ Nesir türündeki yazılara "münşeat", nesir yazarlarına "münşi" adı verildi.

DİVAN EDEBİYATI NAZİM BİCİMLERİ

Beyitlerle
Kurulanlar

4'lüklerle
Kurulanlar

Bentlerle
Kurulanlar

G
A
Z
E
L

K
A
S
İ
D
E

M
E
S
N
E
V
İ

K
İ
T
A

M
Ü
S
T
E
Z
A

R
U
B
Â
İ

T
U
Y
U
Ğ

Ş
A
R
K
İ

M
U
R
A
B
B
A

T
E
R
K
İ
B
İ
B
E
N

T
E
R
C
İ
B
E
N
T

OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN METİNLER-2

MESNEVİ

- ✓ Arapça'da "ikişer,ikişerlik" anlamına gelir.
- ✓ Kendi aralarında uyaklı beyitlerden oluşur.
- ✓ Aruz ölçüsüyle yazılır.
- ✓ Divan şiirinin en uzun nazım biçimidir.
- ✓ Divan edebiyatında "roman", "hikaye" türlerinin işlevini görür.
- ✓ Her beyit kendi arasında kafiyelidir.(aa-bb-cc-dd-ee-....)
- ✓ Bir şairin 5 mesnevisinden oluşan eserler bütününe "Hamse" adı verilir.
- ✓ Hamse sahibi şairler;
 - ❖ Ali Şir Nevai,
 - ❖ Taşlıcalı Yahya,
 - ❖ Nev'i Zâde Atayı
- ✓ Mesnevilerde asıl konuya doğrudan girilmez.
- ✓ Üç ana bölüm vardır:

- ❖ Giriş,
- ❖ Konunun işlendiği bölüm,
- ❖ Bitiş
- ✓ Giriş bölümü;
 - **Dibace**:Ön söz
 - **Tevhid**:Allah'ın birliğinin anlatıldığı bölüm,
 - **Münacaat**:Allah'a yapılan yalvarış ve yakarışların dile getirildiği bölüm,
 - **Naat**:Hz.Muhammed'in övüldüğü bölüm,
 - **Miraciye**:Hz.Muhammed'in Recep ayının 27.gecesi göğe yükselerek Allah ile görüşmesinin anlatıldığı bölüm,
 - **Mehd-i Çehar-Yar-ı Güzin**:Dört halifenin övüldüğü bölüm,
 - **Eserin sunulacağı kişiye övgü,**
 - **Eserin yazılış sebebi.**
- ✓ Mesneviler işledikleri konulara göre;

Mizahi mesneviler

Savaş ve kahramanlık
mesnevileri,

Dini ve tasavvufi mesneviler

Aşk konulu mesneviler

Bir şehri anlatan mesneviler

Ahlaki ve öğretici mesneviler

YÜZYILLARA GÖRE BAŞLICA MESNEVİLER

11.YÜZYIL

Kutadgu Bilig-Yusuf Has Hacip(İlk Mesnevi)

13.YÜZYIL

Mevlana-Mesnevi

- ❖ Şeyyad Hamza-Yusuf u Zeleyha, Destan-ı Sultan Mehmed
- ❖ Yunus Emre-Risaletü'n Nushiye
- ❖ Gülşehri-Mantıku't-Tayr
- ❖ Aşık Paşa-Çaripname
- ❖ Hoca Mesud-Seheyf ü Nevbahar
- ❖ Erzurumlu Mustafa Darir-Kıssa-i Yusuf
- ❖ Şeyhoğlu Mustafa-Hurşidname
- ❖ Ahmedî-İskendername, Cemşid u Hurşid, Tervihü'l-Ervah, Esrarname, Mirkatü'l-Edeb
- ❖ Eflakî-Menakıbü'l-Arifin

14.YÜZYIL

- ❖ Ahmed-i Dahi-Çengname
- ❖ Süleyman Çelebi-Vesiletü'n-Necat(Mevlid)
- ❖ Şeyhi-Hüsrev ü Şirin, Harname
- ❖ Cem Sultan-Cemşid u Hurşid
- ❖ Hamdullah Hamdi(Hamse)-Leyla ile Mecnun, Yusuf u Züleyha, Mevlid, Tuhfetü'l-Uşşak, Kıyafetname

15.YÜZYIL

- ❖ Mesîhi-Edrine Şehrengizi(İlk şehrengiz)
- ❖ Cafer Çelebi-Hevesname
- ❖ Revani-İşretname
- ❖ Lami-Ferhad u Şirin, Namık u Azra, Şem ü Pervane
- ❖ Kemalpaşazade-Yusuf u Züleyha
- ❖ Zâti-Şem u Pervane, Ahmed u Mahmud, Edirne Şehrengizi
- ❖ Fuzûlî-Leyla vü Mecnun, Beng ü Bade, Sohbetü'l-Esrar
- ❖ Kara Fazlî-Gül ü Bülbül, Hüma ve Hümayün
- ❖ Taslîcalı Yahya(Hamse)-Gencine-i Raz, Kitabü'l-Usûl, Gülşen-i Envar, Yusuf u Zülevha, Sah u Geda

16.YÜZYIL

- ❖ Ganizade Nadiri(Hamse)-Miraciye, Şehname, Mahzen-i Bahir
- ❖ Nevizade Atayi(Hamse)-Nefhatü'l-Ezhar, Sohbetü'l-Ebkar, Sakiname, Hilîyetü'l-Efkar
- ❖ Edirneli Güfti-Tesrifatü's-Suara
- ❖ Nabî-Hayriyye, Hayrabad, Surname
- ❖ Sabit-Zafername, Edhem ü Hüma, Berbername, Derename
- ❖ Neşati-Edirne Şehrengizi
- ❖ Tabî-İstanbul Şehrengizi
- ❖ Güftî-Hasb-ı Hâl
- ❖ Revanî-Sah u Dervîs

17.YÜZYIL

- ❖ Nahîfî-Mesnevi Tercümesi
- ❖ Şeyh Galîp-Hüsni ü Aşk
- ❖ Vehbî-Lutfiye

18.YÜZYIL

- ❖ Enderunlu Fazıl-Hubabname, Zenname, Defter-i Aşk
- ❖ Keçecizade İzzet Molla-Mihnet-i Keşan, Gülşen-i Aşk
- ❖ Ziya Paşa-Harabat Mukaddimesi
- ❖ Namık Kemal-Tahrir-i Harabat'ın bir kısmı
- ❖ Abdülhamit Tarhan-Manzum tiyatroları

19.YÜZYIL

GAZEL

- ✓ Aşk,sevgili,güzellik,içki,doğa konusunda yazılan şiirlerdir.
- ✓ Felsefi bir düşünce,bir hayat görüşü,kaderden yakınma gibi konular da işlenir.
- ✓ Nazım birimi beyittir.
- ✓ Aruzun her kalıbıyla yazılır.
- ✓ Kafiye düzeni, aa-ba-ca-da-....
- ✓ Beyit sayısı 5-15 arasındadır.
- ✓ Gazelin konu bakımından halk edebiyatındaki karşılığı "koşma"dır.
- ✓ Gazelde adlandırma şöyledir:
 - ❖ Gazelin ilk beytine **MATLA**,
 - ❖ Gazelin son beytine **MAKTA**,
 - ❖ En güzel beytine **BEYT-ÜL GAZEL**,
 - ❖ Anlam birliği ve konu bütünlüğü taşıyan gazellere **YEKAHENK**,
 - ❖ Her beyti beyt-ül gazel niteliğinde olan gazellere **YEKA'VAZ**,
 - ❖ Son beyitte mahlasını kullandığı beyite **TAÇ BEYİT**.
- ✓ Bir beyitin dizesinin ortasındaki bir kelime ile sondaki kelime arasında kafiyelemesine **Musammat Gazel** denir.

Değildim ben sana **mail** Sen ettin aklımı **zâil**.

- ✓ Divan edebiyatının en sevilen nazım şeklidir.
- ✓ En güzel mısrasına **misra-i berceste** denir.
- ✓ Fuzulî,Bakî,Nailî,Nedîm gazelleriyle ünlüdür.

Hattım hesabın bil dedin gavgalara saldın beni
Zülfüm hayalın kıl dedin sevdalara saldın beni

Geh ebr veş giryan edip geh bad veş püyan edip
Mecnun-ı sergerdan edip sahralara saldın beni

Vaslım dilersen çün dedin lutf edeyin olsun dedin
Yarın dedin birgün dedin ferdalara saldın beni

Yusuf gibi izzette sen Yakub veş mihnette ben
Dil sakın-i beytül hazen tenhalara saldın beni

Bakî sıfat verdin elem ettin gözüm yaşını yem
Kıldın garik-i bahır-ı gam deryalara saldın beni

Bakî

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı

Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihşan
Niçün kılmaz bana derman beni bîmar sanmaz mı

Şeb-i hicran yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım
Uyarır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı

Gül-i ruhsârına karşı gözümünden kanlı akar su
Habîbim fasl-ı güldür bu akar sular bulanmaz mı

Gâmım pinhan tutardım ben dediler yâre kıl rûşen
Desem ol bî-vefâ bilmem inanır mı inanmaz mı

Değildim ben sana mâil sen ettin aklımı zâil
Beni tan eyleyen gafil seni görgeç utanmaz mı

Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı

Fuzulî

Beni candan usandırdı / cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan / murâdım şem'i yanmaz mı

Kamu bîmârına cânân / deva-yı derd eder ihşan
Niçün kılmaz bana derman / beni bîmar sanmaz mı

Şeb-i hicran yanar cânım / döker kan çeşm-i giryânım
Uyadır halkı efgânım / gara bahtım uyanmaz mı

Gül-i ruhsârına karşı / gözümünden kanlı akar su
Habîbim fasl-ı güldür bu / akar sular bulanmaz mı

Gâmım pinhan dutardım / ben dediler yâre kıl rûşen
Desem ol bî-vefâ bilmen / inanır mı inanmaz mı

Değildim ben sana mâil / sen ettin aklımı zâil
Bana ta'n eyleyen gâfil / seni görgeç utanmaz mı

Fuzûlî rind-i şeydâdır / hemîşe halka rüsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır / bu sevdâdan usanmaz mı

Fuzulî

Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib
Kılma derman kim helakim zehri dermanındadır.

Fuzulî

Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl aşınâ meni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüdâ meni

Fuzulî

KASİDE

- ✓ Din ve devlet büyüklerini övmek için yazılır.
- ✓ Beyit sayısı 33-99 arasındadır.
- ✓ Bir kasidenin ilk beytine matla, son beytine makta, en güzel beytine beytü'l kasid, şairin mahlasının geçtiği beyte taç beyit denir.
- ✓ Kaftıye örgüsü, aa-ba-ca-da-ea-....
- ✓ Kasidenin üstadı Nef'i 'dir.
- ✓ Arzusun her kılabıyla yazılır. Fakân en çok da uzun kâliplarıyla yazılır.
- ✓ Kasideler belli bir amaç için söylenir.
- ✓ Kasideler şu bölümlerden oluşur:

Nesip(Teşbib)

Kasidenin giriş bölümüdür. Yapılan tasvire göre adlandırılır.

Bahariyye

Nesiplerin baharı anlatan kasideleridir.

Sitaiyye

Nesiplerin kışı anlatan kasideleridir.

İydiyye

Nesiplerin bayram ve düğüngibi konuları anlatan kasideleridir.

Girizgah

Konuya giriş bölümüdür. Tek beyitten oluşur.

Medhiye

Adına kaside yazılan kişi övülür.

Tegazzül

Kasidenin içinde bulunan gazeldir. Her kasidede bulunmaz.

Fahriyye

Şairin kendisini övdüğü bölümdür.

Dua

Övülen kişiye dua edilen bölümdür.

KONULARINA GÖRE KASİDELER

TEVHİD

Allah'ın birliğini anlatan kasidelerdir.

MÜNACAT

Allah'a yalvarmak için yazılan kasidelerdir.

NAT

H.z. Muhammed'i övmek için yazılan kasidelerdir.

MEDHİYE

Padişah ve vezirleri övmek için yazılan kasidelerdir.

HİCVİYE

Bir kimseyi yermek için yazılan kasidelerdir.
(Nef'i'nin "Siham-ı Kaza" sı)

MERSİYE

Ölen kişiler için yazılan kasidelerdir.
(Bakî'nin "Kanuni Mersiyesi")
(Sözlü dönemde sagu, halk edebiyatında ağıt.)

CULÛSİYE

Padişahın tahta çıkışını kutlamak için yazılan kasidelerdir.

KASIDENİN BÖLÜMLERİ ŞEMA

KİT'Â

N
E
S
İ
P

_____ a
 _____ a
 _____ x
 _____ a
 (...) _____ x
 _____ a

G
İ
R
İ
Z
G
A
L

_____ x
 _____ a

M
E
T
H
İ
Y
E

_____ x
 _____ a
 (...) _____ x
 _____ a
 _____ x
 _____ a

D
U
A

_____ x
 _____ a
 _____ x
 _____ a

T
E
G
A
Z
Z
Ü
L

_____ x
 _____ a
 _____ x
 _____ a
 _____ x
 _____ a

F
A
H
R
İ
Y
E

_____ x
 _____ a

- ✓ Beyit sayısı 2-12 arasındadır.
- ✓ Matla beyti yoktur.
- ✓ Felsefi ve toplumsal düşünceler anlatılır.
- ✓ Genellikle yergi konuları işlenir.
- ✓ Kafiye düzeni ab-cb-db-eb-....
- ✓ Mısra sayısı 4'ten fazla olana "kıt'a-i kebire" denir.
- ✓ Beyitler arasında anlam birliği vardır.
- ✓ Şair genellikle mahlasını kullanmaz.
- ✓ Kıt'ası meşhur olan şairler;

- ❖ Necati Bey,
- ❖ Fuzûlî,
- ❖ Bakî,
- ❖ Rûhî,
- ❖ Nedîm,
- ❖ Galîp Dede,
- ❖ İzzet Molla.

Kalem olsun ol kâtib-i bed tahririn
 Kî fesâd-ı rakamı sûrumuzu şûr eyler
 Gâh bir harf sükûtuyla eder nadîri nâr
 Gâh bir nokta kısuruyla gözû kör eyler

Fuzûlî

MÜSTEZAT

- ✓ Gazelin özel biçimidir.
- ✓ Uzun dizeler kısa dizelerin eklenmesiyle oluşur
- ✓ Eklenen dizeye "ziyade" denir.
- ✓ Ziyadeler asıl asıl düzeyi anlam bakımından tamamlamalıdır.
- ✓ Uyak düzeni gazel gibidir.

Ey şûh-i kerem-pîşe dil-i zâr senindir
 Yok minnetin aslâ
 Ey kan-ı Güher anda ne kîm var senindir
 Pinhân ü hüveyda
 Sen kîm gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
 Baş üzre yerin var
 Gül goncesisin gûşe-i destar senindir
 Gel ey gül-i ra'nâ

Nedîm

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

✓ **Doğu Lehçesi(Hakaniye Türkçesi)**

- Karahanlılar, İslamiyeti kabul eden ilk Türk devletidir.
- 10.-12.yy larda Karahanlılar döneminde konuşulan Türkçe'dir.
- 14.yy dan itibaren Çağatayca adını alan bu lehçe aslında Uygurca'nın devamıdır.
- Bugünkü Özbekçe ise Çağatayca'nın devamıdır.
- Karahanlılar döneminde yazılan en ünlü eserler; "Kutadgu Bilig". "Divanü Lügati't Türk", ve "Atabetü'l Hakayik"tır.

✓ **Batı Lehçesi(Oğuzca)**

- Göktürkçenin devamıdır.
- Selçuklu İmparatorluğu döneminde batıya doğru yayılmıştır.
- 14.yy dan itibaren Azeri Türkçesi ve Anadolu Türkçesi olarak ikiye ayrılmıştır.
- Anadolu Türkçedinin yerini bugünkü Türkiye Türkçesi almıştır.

HALK EDEBİYATI

- ✓ Halk arasında gelişen ve İslamiyet'ten önceki Türk edebiyatı geleneklerinin uzantısı niteliği taşıyan sözlü edebiyattır.
- ✓ Dil, halkın konuştuğu günlük konuşma dilidir.
- ✓ Deyimlere ve halk söyleyişlerine yer verilmiştir.
- ✓ Şiirle müzik iç içedir.
- ✓ Şiir, saz şairi(ozan) veya aşık denen kişilserce, bağlama adı verilen bir sazla söylenmiştir.
- ✓ Genellikle dördlük nazım birimi kullanılmıştır.
- ✓ Çoğunlukla hece ölçüsü kullanılmıştır. Az da olsa aruz ölçüsü de kullanılmıştır.
- ✓ Yarım kafiye kullanılmıştır ve rediften yararlanılmıştır.
- ✓ Şiirlerde az da olsa söz sanatlarına – teşbih, meca- yer verilmiştir.
- ✓ Doğaya ve gerçek yaşama dayalı somut bir şiir anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ Aşk, tabiat, ayrılık, hasret, ölüm, yığıtlık, toplum, din, zamandan şikâyet gibi konular işlenmiştir.

- ✓ Daha çok, şiir alanında gelişmiştir. Düzyazı örnekleri geri planda kalmıştır.
- ✓ Halk edebiyatı ürünleri; içerik, biçim ve oluşturulma şekillerine göre üç bölüme ayrılır:

- Anonim Halk Edebiyatı
- Aşık Edebiyatı
- Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı

ANONİM HALK EDEBİYATI

- ✓ Söyleyeni bilinmeyen, halkın ortak malı sayılan ürünlerdir.
- ✓ Sözlü edebiyat geleneği üzerine temellendirilmiştir.
- ✓ Halkın dili kullanılmıştır.
- ✓ Dörtlükler hece vezniyle yazılmıştır.
- ✓ Ölüm, aşk, hasret, yığıtlık gibi konular işlenmiştir.

ANONİM HALK EDEBİYATI ŞİİR BİÇİMLERİ**MANİ**

- ✓ Anonim Halk edebiyatının en küçük şiir biçimidir.
- ✓ Tek dördlükten oluşur.
- ✓ 7'li hece ölçüsüyle söylenir.
- ✓ Uyak düzeni "aaxa" dır.
- ✓ Anlatılmak istenen son iki dizededir. İlk dizeler doldurma niteliği taşırlar.
- ✓ Aşk, sevgi, doğa güzellikleri, ayrılık, özlem gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Konu sınırlaması yoktur.
- ✓ Maniler biçim bakımından değişik biçimlere ayrılır:

DÜZ MANİ

Gülüm kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce görmesem
Yine unutmam seni

KESİK MANİ

Kuleden
Ses geliyor kuleden
O kaş o göz değil mi
Beni sana kul eden

AYAKLI MANİ

Ah gamda gül gamda gül
Gamda bülbül gamda gül
Şadanlar her gün güler
Yiğit isen gamda gül

ARTIK MANİ

Dağdan kestim kereste
Kuş besledim kafeste
Yarin hasta dediler
Yetiştim son nefeste
Son bir seslendi bana
Hayat buldum o seste

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

TÜRKÜ

- ✓ Kendine özgü bir ezgiyle söylenir.
- ✓ Söyleyeni bilinmez.
- ✓ Düzenleyici, derleyici ve yörelerin adıyla anılır.
- ✓ İki bölümden oluşur.
- ✓ Asıl sözlerin bulunduğu bölüme "bent" adı verilir.
- ✓ İkinci bölüm ise her bendin sonunda tekrarlanan nakarattır. Buna "kavuştak" veya "bağlama" denir.
- ✓ 7,8 veya 11'li hece vezniyle söylenir.
- ✓ Aşk, tabiat, ayrılık, gurbet, hasret, sevgi ve güzellik gibi konular işlenir.
- ✓ Konusu ve şekli devirden devire ve yöreden yöreye değişir.
- ✓ Bazıları yörelerine göre adlandırılır: kırık, kayabaşı, bozlak, hoyrat....

ORDU'NUN DERELERİ

Ordunun dereleri
Aksa yukarı aksa
Vermem seni ellere
Ordu üstüme kalksa sürmelim amman

Oy Mehmed'im Mehmed'im
Sana küstüm demedim
Beni sana geçmişler
Vallahi ben demedim sürmelim
amman

Ordu'nun dereleri
Kara yosun bağlıyor
Kalk gidelim sevdiğim
Anan evde ağlıyor sürmelim amman

Oy Mehmed'im Mehmed'im
Sana küstüm demedim
Beni sana geçmişler

AĞIT

- ✓ Ölüm veya yas törenlerinde söylenen lirik şiirlerdir.
- ✓ Ölçü ve uyak düzeni türküyeye benzer.
- ✓ İslamiyet öncesindeki karşılığı: **sagu**
- ✓ Divan edebiyatındaki karşılığı: **mersiyedir**.

Telgrafın direkleri sayılmaz
Böyle civan teneşire koyulmaz
Benim yavrum baygın düşmüş ayılmaz
Ne deyip de ağlayayım bugün ben

Mezarımı yol üstüne kazınlar
Üzerine al yeşil koysunlar
Gelen geçen nâ-muratmış desinler
Ne deyip de ağlayayım bugün ben

Telgrafın direkleri dert olur
Sen ağlama yüreğime dert olur
Böyle yerler baykuşlara yar olur
Ne deyip de ağlayayım bugün ben

DÜZYAZI ÖRNEKLERİ

ATASÖZÜ

- ✓ Uzun deneyim ve gözlem ürünü olan, topluma bir öğüt vererek doğru yolu göstermeye çalışan kısa, özlü sözlerdir.
- ✓ Geniş zaman ve emir kipi kullanılır.
- ✓ Hem gerçek hem mecaz anlamlıdır.

- ✓ Kendi düşen ağlamaz.
- ✓ Emanet ata binen tez iner.
- ✓ Söz büyüğün su küçüğün.
- ✓ Ayağını yorganına göre uzat
- ✓ Komşu komşunun külüne muhtaçtır.

DENİM

- ✓ Bir durumu anlatmak için, en az iki kelimeden oluşur.
- ✓ Mecaz anlamlı söz gruplarıdır.

- ✓ Can evinden vurmak.
- ✓ Gemi aزیya almak.
- ✓ Saçını süpürge etmek.
- ✓ Aba altından sopa göstermek.

NİNİ

- ✓ Annelerin, bebeklerinin uyutmasını sağlamak veya ağlamasını durdurmak için, sade bir dille ezgili olarak söyledikleri şiirlerdir.
- ✓ 7'li, 8'li ve 9'lu hece ölçüsüyle söylenir.

Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Benim de yavrum cicili bebek
Uyusun da büyüsün ninni

TEKERLEMELER

- ✓ Sözcüklerin ses benzerliğinden yararlanılarak oluşturulan yarı anlamlı, yarı anlamsız sözlerdir.
- ✓ Şiir biçiminde de oluşturulan tekerlemeler de vardır.
- ✓ Ölçü, uyak, seci ve aliterasyondan yararlanılmıştır.

- ✓ Karga karga gak, dedi
Çık şu dala bak, dedi
Karga seni tutarım
Kanadını yolarım
- ✓ Bir berber bir berbere bre berber gel
beraber bir berber dükkânı açalım
 demiş.

BİLMECE

- ✓ Bir varlığın veya kavramın, bazı niteliklerini söyleyerek (ip ucu vererek) ne olduğunun bilinmesini istemektir.
- ✓ Şiir biçiminde de söylenir.
- ✓ Uyak, seci, ölçü ve aliterasyondan yararlanılmıştır.

- ✓ Gökten yağar kar değil,
Ses çıkarır taş değil,
Yuvarlaktır top değil,
Bilin bakalım bu nedir? (D . . .)
- ✓ Ben giderim, o gider,
Kâh benden önce gider,
Kâh arkamdan emekler. (G . . .)
- ✓ Hanım içerde, saç dışarıda. (M . . .)

FIKRA

- ✓ Bir düşüncüyü insanlara, mizah öğelerini kullanarak onların gülümsemelerini sağlayarak aktarmak amacıyla oluşturulmuş kısa anlatımlardır.
- ✓ Yol göstericilik söz konusudur.
- ✓ Nasrettin Hoca, Karadeniz, Bektaşî fıkraları

HALK HİKAYELERİ

- ✓ Aşıkların köy odalarında, düğün meclislerinde, kasaba ve kahvehanelerde saz eşliğinde anlattıkları hikâyelerdir.
- ✓ Sevgi ve kahramanlık konuları işlenir.
- ✓ Olağanüstü olaylar azdır.
- ✓ Oluşturuldukları çağdaki sosyal yapıyı yansıtır.
- ✓ Olaylar düzyazı biçiminde anlatılır.

MEDDAH

- ✓ Tek adamlı tiyatrodur.
- ✓ Tiyatronun bütün karakterlerini kendi kişiliğinde birleştiren bir aktördür.
- ✓ Bir hikâyeyi başından sonuna kadar, yüksekçe bir yerde, karakterleri şivelerine göre konuşdurarak anlatır.
- ✓ Perdesi, sahnesi, dekoru ve kostümü yoktur.
- ✓ Her şey, meddah denen kişinin zekasına, bilgisine, söz söylemedeki hünerine bağlıdır.

ORTA OYUNU

- ✓ Bir meydanda, metinsiz, suflörsüz, ezbersiz oynanan bir oyundur.
- ✓ Anlatılan olaylar ustadan çırağa, kuşaktan kuşağa geçerek değişikliğe uğrar.
- ✓ **Giriş** (Pişekar'ın sahneye gelişi), **muhavere** (Pişekar'la Kavuklu'nun karşılıklı konuşması), **fasıl** (aşıl konu) ve **bitiş** (perdeden çekilme) gibi dört bölümden oluşur.
- ✓ Başoyuncu, oyunu açan, yürüten, kapatan; okumuş, orta sınıf şehirliyi temsil eden **Pişekar**'dır.
- ✓ Pişekar'la birlikte oyunu yürüten; ikinci oyuncu, kavuk ve kaftan giyen **Kavuklu**'dur.
- ✓ Pişekar, Hacivat'ın; Kavuklu, Karagöz'ün yerini tutar.
- ✓ **Zenne** (kadın tipini canlandıran erkek oyuncu),
- ✓ **Rumeli** (pehlivan/arabacı),
- ✓ **Balama** (Rum-Frenk taklitçisi),
- ✓ **Çelebi** (zengin mirasyedi),
- ✓ **Külhanbeyi** (tulumbacı)
- ✓ **Denyo** (küstah mahalle çocuğu)
- ✓ **Acem** (tüccar),
- ✓ **Arap** (kına tüccarı),
- ✓ **Yahudi** (eskiçi/kuyumcu)

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

KARAGÖZ

- ✓ Gölge oyunu olarak bilinir.
- ✓ Başkarakterlerinden **Karagöz**, cahil halk tipini,
- ✓ **Hacivat** ise yarı aydın tipi temsil eder.
- ✓ Karagöz, Hacivat'ın kullandığı yabancı sözcükleri anlamaz görünüp onlara yanlış anlamlar yüklerken bir taraftan da Hacivat ile alay eder.
- ✓ Hacivat, kişisel çıkarlarını her zaman ön planda tutar.
- ✓ Oyun doğaçlama esasına dayanır.
- ✓ **Giriş** (Hacivat'ın sahneye gelişi), **muhavere** (Karagöz ile Hacivat'ın karşılıklı konuşması), **fasıl** (asıl konu), ve **bitiş** (perdeden çekilme) gibi dört bölümden oluşur.
- ✓ **Zenne** (kadın tipini canlandıran erkek oyuncu),
- ✓ **Çelebi** (genç miras yedi),
- ✓ **Tuzsuz Deli Bekir** (sarhoş),
- ✓ **Beberuhi** (cüce ve aptal),
- ✓ **Arnavut** (bahçıvan),
- ✓ **Efe** (zorba),
- ✓ **Kayserili** (pastırmacı)
- ✓ **Acem** (tüccar)

ÂŞIK EDEBİYATI

- ✓ Âşık adı verilen halk şairleri tarafından oluşturulmuştur.
- ✓ Âşıklar genellikle okuryazar değildir, şiirlerini sazla çalıp söylerler.
- ✓ Şairlerin adı genellikle son dördüğe bulunur.
- ✓ Ürünlerini, "Cönk" adı verilen elyazması defterlerde toplarlar.
- ✓ Âşıklar; köylerden, kasabalardan, şehirlerden ve asker ocaklarından yetişmiştir.
- ✓ Hecenin yanı sıra aruz ölçüsünü de kullanmışlardır.
- ✓ Nazım birimi olarak dördük ve beyit kullanmışlardır.
- ✓ Âşk, tabiat, gurbet, ayrılık, ölüm, özlem, kıskançlık, yiğitlik, toplumun sorunları gibi konular işlenmiştir.
- ✓ Âşık tarzı halk şiiri geleneğinde saz çalıp söyleyenlere "aşık, saz şairi, meydan şairi, çöğür şairi" gibi isimler verilir.

- ✓ Bu edebiyatın başlıca temsilcileri;
 - Kul Mehmet, Köroğlu, Kayıkçı Kul Mustafa, Gevheri, Karacaoğlu, Aşık Ömer, Katibi, Dertli, Dadaloğlu, Erzurumlu Emrah, Seyrani, Bayburtlu Zihni, Aşık Veysel, Murat Çobanoğlu, Aşık Reyhani
- ✓ Âşıklar, eğitimleri, konumları ve yaşadıkları yerler itibarıyla;
 - Köy şairleri, konar gezer şairler, kalem şairleri, halk şairleri, asker şairler şeklinde adlandırılmıştır.
- ✓ Şiirlerde yarı m kaftıye kullanılmıştır.
- ✓ Aşık Ömer, Gevheri divan şiiri geleneğinden etkilenerek aruzla şiirler yazmışlardır.
- ✓ Açık, sade ve anlaşılır halk dili kullanılmıştır.
- ✓ Nazım şekilleri;
 - Koşma,
 - Semaî,
 - Varsağı,
 - Destan

KOSMA

- ✓ Âşık tarzı halk şiirinin en çok kullanılan nazım biçimidir.
- ✓ Nazım birimi dördüktür.
- ✓ Genellikle 3-5 dördükten oluşur.
- ✓ Hece ölçüsünün 11'li kalıbıyla (6+5, 4+4+3 duraklı) söylenir.
- ✓ Uyak düzeni;
 - abab-cccb-dddb-eeeb
 - abcb-dddb-eeeb-ffff
 - aaab-cccb-dddb-eeeb
- ✓ biçimsel farklılıklara göre adlandırılır;
 - Koşma-Şarkı
 - Musammat Koşma
 - Ayaklı Koşma
- ✓ Koşma, temalarına göre;
- ✓ Güzelleme:
 - Âşk, doğa, güzellik gibi konular işlenir.
 - Divan edebiyatında en çok **gazel**,
 - İslamiyet önceki Türk şiirinde de **koşukı**'a benzer.
- ✓ Koçaklama
 - Epik bir anlatımla yiğitlik, kahramanlık, savaş gibi konular işlenir.
- ✓ Taşlama
 - Satrik bir şiirdir.
 - Kişi veya toplumun bozuk yönleri dile getirilir.
 - Divan edebiyatında "**hicviye**" adını alır.
- ✓ Ağıt
 - Sevilen bir kişinin ölümünden dolayı duyulan üzüntünün dile getirildiği şiirlerdir.
 - Divan edebiyatında "mersiye"
 - İslamiyet öncesi Türk şiirinde "sagu"

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

KOŞMA

Mecnun'a dönmüşüm bilmem gezdiğim
Dağlar mıdır sahra mıdır çöl müdür
Dostumun bağına girip dizdiğim
Lâle midir sümbül müdür gül müdür

Aşk değil mi beni derde düşüren
Ferhat gibi yüce dağlar aşırın
Yâri böyle benden ayrı düşüren
Adûv müdür engel midir il midir

Kâmil olan belli olur söz ilen
Al yanağa çifte benler dizilen
Mâh yüzüne bölük bölük yazılan
Kâkûl müdür zülûl müdür tel midir

Gevheri der bulmam kimseden vefa
Dost diye sevdiğim etti kim safa
Hûbların aşika ettiği cefa
Kanun mudur erkân mıdır yol mudur

Gevheri

- ✓ Hece ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Sade bir dili vardır.

- ✓ Aşk,özlem,ayrılı k,gurbet gibi konuları işlemiştir.

GEVHERİ
(17.yy)

- ✓ Medrese eğitimi gördüğü için "kalem şairi" olarak anılmıştır.

- ✓ Divan edebiyatından etkilenmiştir.
- ✓ Aruzla da şiirler yazmıştır.
- ✓ Divan edebiyatı nazım şekillerini kullanmıştır.

SEMAİ

- ✓ Kendine özgü ezgisi vardır.
- ✓ 8'li hece vezniyle söylenir.
- ✓ Şekil özellikleri bakımından koşmaya benzer.
- ✓ Son dörtlükte şairin mahlası geçer.
- ✓ Aşk,doğa,ayrılıktan yakınma,üzüntü,acıma,sevgiliye kavuşma isteği gibi konular işlenir.
- ✓ 3-6 dörtlük arasında değişir.
- ✓ Aruz ölçüsüyle yazılan semailer de vardır.

SEMAÎ

Gönül gurbet ele çıkma,
Ya gelinir ya gelinmez.
Her dilbere meyil verme,
Ya sevilir ya sevilmez.

Yüğürtür bizim atımız,
Yardan atlattı zatımız,
Gurbet elde kıymatımız,
Ya bilinir ya bilinmez.

Bahçemizde nar ağacı,
Kimi tatlı,kimi acı,
Gönüldeki dert ilacı,
Ya bulunur ya bulunmaz.

Deryalarda olur bahri,
Doldur da ver içem zehri,
Sunam gurbet elin kahır,
Ya çekilir ya çekilmez.

Emrah der ki düştüm dile,
Bülbül figan eder güle.
Güzel sevmek bir sarp kale,
Ya alınır ya alınmaz.

Erzurumlu Emrah

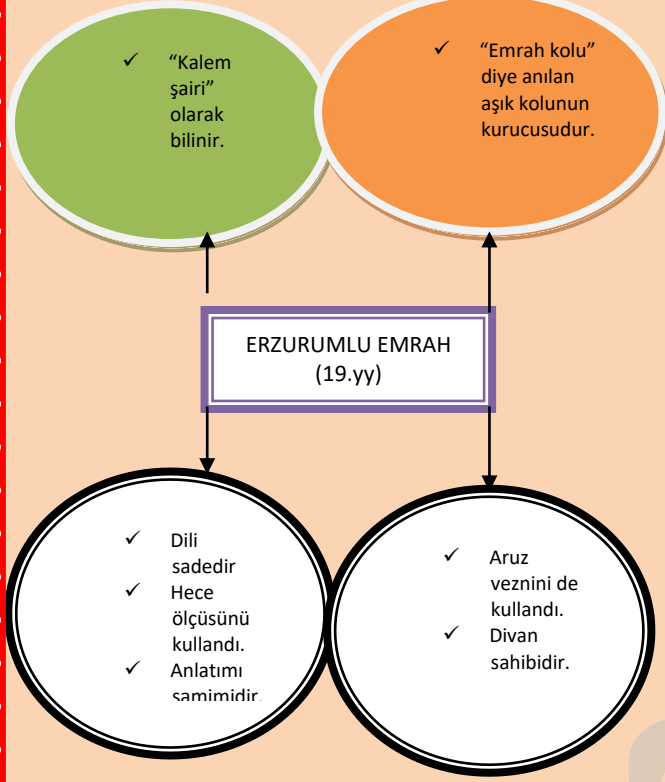
KOŞMA İLE SEMAİ ARASINDAKİ FARK:

- ✓ a.Bestesi
- ✓ b. ölçüsü (koşma 11'li, semai 8'li)
- ✓ c. dörtlük sayısı (Koşma daha uzun olabilir.)

KOŞMA İLE SEMAİ ARASINDAKİ BENZERLİK:

- ✓ a.Dörtlük sayısı (koşma daha uzun olabilir)
- ✓ b. kafiye şeması
- ✓ c. nazım birimi
- ✓ d. konusu

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

VARSAĞI

- ✓ 8'li hece ölçüsüyle yazılır.
- ✓ Uyak düzeni koşmaya benzer.
- ✓ Toroslardaki varsak aşireti arasında söylenip yayıldığı için bu adı almıştır.
- ✓ Yiğitçe, tokça bir söylenişidir.
- ✓ "Hey, bre, behey" gibi ünlemler ayrırcı özelliğidir.
- ✓ Kendine özgü bir ezgiyle söylenir.
- ✓ Daha çok içinde yaşadığı zamandan ve dönemden şikayet dile getirilir.

Bre aǵalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

Aman hey Allahım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüze çayır, çimen
Bitmeden bir dem sürelim

Karac' oǵlan der ki canan
Güzelim sözüme inan
Bu ayrılık bize heman
Ermeden bir dem sürelim

Karacaoǵlan

DESTAN

- ✓ 11'li hece ölçüsüyle söylenir.
- ✓ Uyak düzeni koşma gibidir.
- ✓ Dörtlük sayısının fazla olması ve konuları bakımından koşmadan ayrılır.
- ✓ Duygusal öğelere yer yoktur.
- ✓ Halk şiirinin en uzun nazım şeklidir.
- ✓ Savaş, yangın, deprem gibi konular işlenir.

İbtida Bağdat'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu sancaktar, kaptı sancağı
İletti hendeğe dikti Genç Osman

...
Kul Mustafa karakolda gezerken
Gülle kurşun yağmur gibi yağarken
Yıkılsa Bağdat seni döğerken
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

Kayıkcı Kul Mustafa

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

AŞIK EDEBİYATININ DİĞER SANATÇILARI

Eşitliği, adaleti,
ezilenlerden yana
destansı bir kişiliktir.

Halk hikayesi içindeki
koçaklama ve türküler
önemlidir.

KÖROĞLU
(16.yy)

*Aşk, tabiat gibi
konuların işlediği
şiiirleri de vardır.
**"Köroğlu Hikayesi"
ile bilinmektedir.

Yığitçe, coşkun bir
seslenişle
söylenmiş
koçaklamaları ve
destan nazım
biçiminde yazdığı
şiiirleri önemlidir.

Hece vezniyle
söylediği şiiirlerde
daha başarılıdır.

Kendisinden sonra
gelen âşıkları
etkilemiş, şiiirleri
bestelenmiş, çeşitli
meclislerde çalınıp
okunmuştur

AŞIK ÖMER
(17.yy)

Âşıkâne ve sûfiyâne
mahiyetteki bazı
manzumeleri ise bir
tür ilahi gibi uzun
zaman tekke ve
zaviyelerde terennüm
edilmiştir.

*Klasik Türk
edebiyatından
büyük ölçüde
etkilenmiştir.
*Adlî mahlasını
kullanmış, Ömer
mahlasını daha

✓ Yeniçeri
şairlerdendir.
✓ Şiiirleri
yeniçeriler
arasında
rağbet

✓ Çağdaşlarını
etkilemiştir.
✓ Dili sadedir.

KAYIKÇI KUL MUSTAFA
(17.yy)

✓ Doğal bir
anlatımı
vardır.
✓ "Kayıkçı"
mahlasını
Cezayir'deyken
kullanmıştır.

✓ "Genç Osman
Destanı" adlı
eseri ünlüdür.

A ŞIK

EDEBİYATI

- ✓ 16.yy: (**başlama**) Köroğlu, Öksüz Dede, Kul Mehmet...
- ✓ 17. yy: (**altın çağ**) Aşık Ömer, Karacaoğlu, Gevheri, Kayıkçı Kul Mustafa, Erçişli Emrah...
- ✓ 18. yy: (**sönük**) Ressam Levni, Aşık Vartan
- ✓ 19.yy: (**ikinci Bahar**) Erzurumlu Emrah, Dertli, Bayburtlu Zihni Seyrani, Dadaloğlu, Ruhsati, Sümmani
- ✓ 20.yy: (**gelenek**) Aşık Ali İzzet, Aşık Veysel, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Mahzuni Şerif

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

*Arı bir Türkçe kullandı.
*Van'ın Erciş ilçesinde doğduğu ve 17'nci yüzyılda yaşadığı bilinir.

*İçten ve halk zevkine yakın bir söyleyişi vardır.

**ERCİŞLİ EMRAH
(17. yy)**

*Yurt sevgisi, aşk, doğa güzelliği, özlem gibi konuları işlemiştir.

Hayatını anlattığı Emrah ile Selvihan adlı halk öyküsüyle ün kazandı.

*Üslup yönüyle Karacaoğlan ve Köroğlu'nu çağırıştırır.
*Bilinen 100 kadar şiiri vardır.

*Dili Türkmenlerin kullandığı halk Türkçesi'dir.
*Şiirlerinde yiğitçe bir sesleniş ve içli söyleyiş de vardır.

**DADALOĞLU
(19.yy)**

*Şehir yaşamından uzak kaldığı için Divan şiirinden hiç etkilenmedi.
*Sık sık resmi otoriteye karşı çıkmış bu yönde şiirler söylemiştir.

*Koşma, semai, destan ve varsağı türünden eser veren âşık; daha çok türkü türünde başarılıdır.
*Eğitimi sözlü kültürden ve destansı bilgilerden aldı.

*Daha çok divan şairi olmak kaygısı güttü.
*Divanında gazel, kaside, tahmis gibi Divan şiiri nazım biçimleri vardır.

Asıl şöhretini divanına dahi almadığı taşlama türündeki (halk şiiri) şiirleriyle kazandı.

**BAYBURTLU ZİHNİ
(19 yy)**

Taşlamalarında (hiciv), açık saçık ve kaba küfürlerle de başvurdu.

*Divan: (Divan şiiri biçiminde yazdığı şiirlerden oluşur.)
*Sergüzeşt-Name: (başından geçen olayları anlattığı mesnevi)

Medrese eğitimi aldı, Nakşibendi tarikatının Halidiye koluna bağlandı

Saz şairleri arasında Divan şiirini en iyi bilenlerdendir.

**ERZURUMLU EMRAH
(19. yy)**

Arapça ve Farsça sözcükleri kullanmaktan çekinmedi.

Divan tarzında gazel, rubai, muhammesler de yazan şair, asıl başarısını hece ölçüsü ile yazdığı koşma ve semailerde göstermiştir

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

*XIX. yüzyıl halk şiirinin büyük ustasıdır.
*Şiirlerinin çoğunu bugün de güncelliğini yitirmemiştir.

Yaşamı acılarla, yoksulluklarla geçmişti; ömrünün son yıllarında "deli" gömleğini de giymiştir.

SEYRANİ
(19.yy)

Ham sofuları ve kötü yöneticileri yediği hicivleriyle ve güzellmelerıyla tanınır.

Asıl şöhretini hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde gösterdi.

Şehirde yetişen ve Divan şiirine özenen aşıklardandır.

Okumuşlarında ilgisini çeken şiirler yazdı. (Erzurumlu Emrah ve Seyrani gibi)

DERTLİ
(19.yy)

*Hem aruz hem de hece vezni kullandı.
*Asıl başarısını heceyle yazdığı şiirlerde gösterdi.

Tasavvufi bir derinliği ve lirizmi yoktur; kuvvetli bir yergisi vardır.

*Cumhuriyet ve Atatürk üzerine yazdığı şiirlerle meşhur oldu.
*"Halk şiirinin son büyük ustası" olarak bilinir.

A. Veyssel'i sanat dünyasına A. Kutsi Tecer tanıttı.

AŞIK VEYSEL
(1894-1973)

7 yaşındayken geçirdiği çiçek hastalığı yüzünden gözlerini kaybetti; babasının oyalanması için verdiği kırık bir sazla çalıp söylemeye başladı.

*Şiir: Dostlar Beni Hatırlasın, Sazımdan Sesler, Deyişler
*insan, yurt, toprak sevgisini sade bir dille mükemmel bir şekilde işledi.

*Kars doğumlu olan şair ilk okul mezunudur.
*Şiirlerinde nasihat etme, ahlakî öğütler verme amacı vardır.

*Aşıklık geleneğinin (günümüz saz şairlerinin) önde gelenlerindendir.

MURAT ÇOBANOĞLU
(1940- 2004)

*Ulusal konuları ve öz değerleri işleyen şiirleri de vardır.

*Aşıklar yarışmasında dereceler kazandı.

Eser: Manzum öyküler ve şiirler yazdı.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

TEKKE/DİNİ-TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI

MANZUM ESERLER

1. İLAHİ
2. NEFES
3. NUTUK
4. DENEME
4. DEVRIYE
5. ŞATHIYE

MENSUR ESERLER

1. FÜTÜVVETNAME
2. GAZAVATNAME
3. MENAKIBNAME
4. BATTALNAME

TASAVVUF TERİMLERİ VE ANLAMLARI

Tasavvuf Terimi	Sözlük Karşılığı	Tasavvuftaki Karşılığı
ABDAL	Bilgin,şerefli,cömert	İnsanların işlerine karışma izni verilmiş tasavvuf ulusu
ÂŞK	Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu	İlahi aşk
ÂŞİK	Aşık olan,seven	Allah'a erişmek isteyen
MAŞUK	Aşık olunan	Allah
CANAN	Sevgili	Allah
EHL-İ HARABAT	Meyhane sakinleri	Dervişler
HARABAT	Harabe yerler,meyhaneler	Allah'a aşık olanın kalbi,Tekke
HÜSN	Güzellik	İlahi güzellik
SÂKİ	İçki sunan	Doğru yolu gösteren,şeyh
ŞARAP	İçki	İlahi aşk
TECELLİ	Açık,zahir olma	Kalpte Allah'tan gelen nurların otaya çıkması
SUFİ,SOFİ	Tasavvuf felsefesine bağlı kimse	Dünyevi zevkleri geri planda tutup Allah sevasını kazandırmaya çalışan kişi
VAHDET-İ VÜCUT	Varlık birliği	Tek ve gerçek varlık Allah'tır.Tüm evren onunla birlik ve bütünlük içindedir.
VÜCUD-I	Mutlak varlık	Asıl varlık Allah'tır.
HÜSN-İ MUTLAK	Mutlak güzellik	Allah'ın güzelliği kusursuz.
İNSAN-I KAMİL	Olgun insan	Nefis mertebelerini tamamlayıp kemale ulaşan kişi
FENAFİLLAH	Allah'ın varlığı içinde yok olmak	Nefsin arzularından geçip varlığını Allah için görmektir.
MASİVA	Bir şeyden başka olan şeylerin hepsi	Allah'ın dışındaki her şey,kesret(yokluk)alemi
ENEL-HAK	Ben hakkım.Tanrı bendedir.	Allah'tan başka gerçek hiçbir varlık yoktur.

Maddiyata değil maneviyata önem vermektir.

Yaratılan her şeyi yaratandan ötürü hoş görmektir.

Allah'ın iradesine mutlak şekilde teslim olmaktır.

Karşılıklı dostluk ve sevgi köprüsü kurmaktır.

TASAVVUF

Kafada ne varsa bırakmak,elinde olanı vermek,başına gelenden sızlanmamaktır.

Allah'ın dışında her şeyden el çekmek,hayırlı olmayan şeylerden sakınmaktır.

OĞUZ TÜRKÇESİ'NİN ANADOLU'DAKİ İLK ÜRÜNLERİ
TEKKE(TASAVVUF)EDEBİYATI

- ✓ Oğuz Türkçesi,13.yy dan itibaren Anadolu'da Arapça ve Farsça'nın etkisiyle değişikliğe uğrar.
- ✓ Bu dönemin metinlerinde dinsel öğeler öne çıkar.
- ✓ Türk edebiyatında tasavvuf konusunu esas alan ve bu düşüncüyü işleyen edebiyata **tasavvuf edebiyatı** denir.
- ✓ 13.yy da Anadolu'da "Babailik,Mevlevilik,Bektaşilik" gibi tarikatlerle Dini,Tasavvufi Türk edebiyatı oluşmuştur.
- ✓ Hece ölçüsü ve aruz ölçüsü kullanılmıştır.
- ✓ Bu edebiyatın dili genelde sade ve anlaşılırdır. (Ağır bir dil kullananlar da mevcuttur.)
- ✓ Şairler,duygu ve düşüncelerini "İlahi,nefes,deme,devriye,nutuk,şathiye" gibi türlerle açıklamışlardır.

Başlıca temsilcileri;

- Yunus Emre,
- Hacı Bektaş Veli,
- Hacı Bayram Veli
- Kaygusuz Abdal,

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ

- ✓ Bu edebiyatın temsilcileri tekkelerde yetişen şairlerdir.
- ✓ Bu şairler için edebiyat, tarikatın görüşlerini anlatmak için bir araçtır.
- ✓ Didaktik özellik gösteren şiirler yazmışlardır.
- ✓ Nazım birimi dörtlüktür.
- ✓ Allah aşkı, dünyanın geçiciliği, ölüm ötesi ve vahdet-i vücud düşüncesi gibi konuları

TEKKE EDEBİYATI NAZİM BİRLİKLERİ

İ
L
A
H
İ

- ✓ Allah ve Peygamber sevgisi işlenir.
- ✓ 7,8,11'li hece vezniyle yazılır.
- ✓ Aruz vezni de kullanılmıştır.
- ✓ Kafiye düzeni koşmaya benzer.
- ✓ Mevlevîlerde âyin, Bektaşîlerde nefes, Alevîlerde deme (deyiş, deme), diğer tarikatlerde de **cumhur ya da ilâhî denir.**
- ✓ Temsilcisi Yunus Emre'dir.

N
E
F
E
S

- ✓ Bektaşî şairleri tarafından Peygamberimize ve Hz. Ali'ye övgüler içeren şiirlerdir.
- ✓ Temsilcisi Pir Sultan Abdal'dır.
- ✓ Nefeslerde kalenderâne ve alaycı bir üslup görülür.

N
U
T
U
K

- ✓ Tarikat kuralları öğretilir.
- ✓ Pirlerin ve mürşitlerin, tarikata yeni giren dervişlere söylenir.
- ✓ Temsilcisi Ahmet Yesevî'dir.

D
E
V
R
İ
Y
E

- ✓ Allah'tan gelip, Allah'a döneceğimizi anlatan şiirlerdir.
- ✓ İlâhiye benzer.

Ş
A
T
H
İ
Y
E

- ✓ Dini kavramlarla alay eden şiirlerdir.
- ✓ Genellikle Bektaşî şairleri tarafından söylenir.
- ✓ Temsilcisi Kaygusuz Abdal'dır.

Y
U
N
U
S
E
M
R
E

13.yy şairidir.

Hem hece hem de aruz ölçüsüyle şiirler yazmıştır.

- ✓ Mutasavvıf ve hümanist bir şairdir.
- ✓ Sade bir dil kullanmıştır.
- ✓ Şiirlerinde tasavvuf konularını işlemiştir.
- ✓ İlahi aşk ve insan sevgisi şiirlerinin en belirgin özelliğidir.
- ✓ İlahileriyle meşhurdur.
- ✓ Ölümünün 650.yıl dönümünde UNESCO tarafından tüm dünyaya tanıtılmıştır.
- ✓ Eserleri;
 - Divan,
 - Risalet-ün Nushiyye,

Aşkın Aldı Benden Beni

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü gün
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Aşkın aşklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni

Aşkın şarabından içem
Mecnun olup dağa düşem
Sensin dünü gün endişem
Bana seni gerek seni

Sufilere sohbet gerek
Ahilere ahret gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni

Cennet cennet dedikleri
Bırkaç köşkle birkaç huri
İsteyene Ver anları
Bana seni gerek seni

Yunus'dürür benim adım
Gün geçtikçe artar odum
İki cihanda maksudum
Bana seni gerek seni

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ T

- ✓ 13.yy'da yaşamıştır, Türkistan'ın Nişabur şehrinde doğmuştur.
- ✓ İyi bir eğitim gördü.
- ✓ Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli rol oynadı; öğrenciler yetiştirdi.
- ✓ **Makalat:** Bilinen tek eseridir. Sohbetler, sözler anlamına gelir. Tasavvuf konuları bölümler halinde işlenir. A. Yesevi'nin Fakırname'sinin açıklaması niteliğinde bu eserde; dört kapı, kırk makam, Hz. Adem (as.) yaratılışı, Şeytan ve işleri, Şeytan'dan korunma yolları Allah inancı ve sevgisi gibi konuları işler.

HER NE ARARSAN KENDİNDE ARA

Hararet nardadır sacda değildir**Keramet baştadır tacda değildir****Her ne arar isen kendinde ara****Kudüste Mekke'de Hacda değil****Sakin bir kimsenin gönlünü yıkma****Gerçek erenlerin sözünden çıkma****Eğer insan isen ölmezsin korkma****Aşığı kurt yemez uçta değildir**H
A
C
I

B
A
Y
R
A
M

V
E
L
İ

- ✓ Asıl adı Numan olan mutasavvufumuz; şeyhi Somuncu Baba'ya bir bayram günü bağlandığı için bu adla anılmıştır.
- ✓ Bayramiyye Tarikatının kurucusudur.
- ✓ Ankara'nın Çubuk civarında bir köyde doğmuş; 1429'te Ankara'da ölmüştür.
- ✓ Medrese eğitimi görmüştür.
- ✓ Şiir: Aruzla 2, heceyle 3 şiiri
- ✓ Mektup: Türkçe yazılmış bir mektubu vardır.

BİLMEK İSTERSEN SENİ

Bilmek istersen seni
Can içre ara canı
Geç canından bul anı
Sen seni bil sen seni

Kim bildi efalini
Ol bildi sıfatını
Anda gördü zatını
Sen seni bil sen seni

Görünen sıfatındır
Anı gören zatındır
Gayri ne hacetindir
Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete vardı
Nura müstağrak oldu
Tevhid-i zatı buldu
Sen seni bil sen seni

Bayram sözünü bildi
Bileni anda buldu
Bulan ol kendî oldu
Sen seni bil sen seni

PİR SULTAN ABDAL

- ✓ 16.yy'da yaşamış bir Alevi-Bektaşî bir şairdir.
- ✓ Sivas'ın Banaz köyünde doğmuştur.
- ✓ Hakkında fazla bilgi yoktur; asıl adı Haydar'dır.
- ✓ İran yanlısı mezhep olaylarına karıştı.
- ✓ Sivas Beylerbeyi Hızır Paşa, onu astırdı.
- ✓ Şii-Batîni inancı kuvvetli bir lirizmle dile getirdi.
- ✓ Tekke ve tasavvufun kalıplarını aşır geniş bir halk kesimine seslendi. Aşk, tasavvuf (yüzeysel) ve kavgâ, tabiat konularını işledi.
- ✓ Medrese eğitimi görmediği için, Divan Edebiyatı'ndan hiç etkilemedi.
- ✓ Şiirlerinde duru ve yalın bir kullandı.

D
E
R
D
İ
M
Ç
O
K
T
U
R

Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazalandı yürek yarası
Ben bu derde kânde derman bulayım
Meğer Şahî elinden ola çaresi

Efendim efendim benim efendim
Benim bu derdime derman efendim

Türlü donlar giyer gülden nazıktır
Bülbül çevreleme güle yazıktır
Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
Güle güle gelir canlar paresi

Benim uzun boylu servi çınarım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kıblem sensin yüzüm sana dönerim
Mihrabımdır kaşlarının arası

Didar ile muhabbete doyulmaz
Muhabbetten kaçan insan sayılmaz
Münkir üflemeğe cırağ söyünmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pir Sultan'ım katı yüksek uçarsın
Selamsız sabahsız gelir geçersin
Dilber muhabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir ilimizin töresi

KAYGUSUZ ABDAL

- ✓ Asıl adının Alâeddin Gaybî olduğu söylenir.
- ✓ İyi bir eğitim görmüş ve Bektaşî şeyhi Abdal Musa'nın dergahına girmiştir.
- ✓ Mekke ve Mısır'a gittiği, Hacı dönüşü öldüğü ve bir mağaraya gömüldüğü söylenir. Bir başka söylentiye göre de Antalya Elmali'da gömülüdür.
- ✓ Şeyhi Abdal Musa gibi o da Bektaşî-Alevi edebiyatının kurucularından sayılır.
- ✓ Yunus Emre'nin takipçilerindendir.
- ✓ Hem aruz hem de hece ölçüsüyle şiirler yazdı.
- ✓ Şiirlerinde, tasavvuf ve tarikat adabını nükteli bir dille anlattı.
- ✓ Şiirlerinde hiciv ve mizah öğelerini de kullanarak ham sofularla alay etti.
- ✓ Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinin çoğu "şathiye"dir.
- ✓ Yalın bir dili ve kıvrak söyleyişi vardır.
- ✓ Manzum: Divan Gevhername, Gülistan
- ✓ Mensur: : Sarâyname, Minbername, Dilgûsâ, Budalaname, Mesnevi, Muglâtanâme, Esrâr-i Hurûf,

KOYUN BİLE YETİCEĞİZ

Koyun bile yeticeğiz
Sürmeğe de yarağ olur
Beşyüzünü satıcağız
Harçlanmağa gereğ olur

Berkîr erenler barusu
Bine sayılır birisi
Ellîki teke derisi
Papucuma yorağ olur

Bin batman olsa kazan
Ustager değil mi düzen
Hayranlık esince cana
Bengilik de gereğ olur

Doymaz isen yalvar Hakk'a
Nazar kıl bucağa yüke
Onsekiz kâlinca yüke
Tam gönümce gevreğ olur

Kaygusuz Abdal bulunca
Gel otur pilav gelince
On tekne hamur halince
Bir onarı çöreğ olur

NIYAZI-İ MISRÎ

ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI
(1703-1780)

- ✓ Asıl adı Mehmet Şemseddin'dir.
- ✓ Malatya'da doğdu, Mısır'da eğitim aldı.
- ✓ Şeyh Sinan Ümmî'den tasavvuf eğitimi aldı.
- ✓ Dünyanın birçok yerini (Anadolu, Arabistan) gezdi; irşat ve lebliğ vazifesinde bulundu; sürünler yaşadı, Limmi adasında sürgündeyken öldü.
- ✓ Şiirlerini aruz ve hece ölçüsüyle yazdı; asıl şöhretini heceyle yazdığı ilahilerde yakaladı.
- ✓ Aruzla yazdığı şiirlerde Fuzulî ve Nesimî'nin, heceyle yazdığı şiirlerde de Yunus Emre'nin etkisi görülmektedir.
- ✓ İlahileri ve tasavvufi eserlerinin yanı sıra tefsirleri de vardır.
- ✓ Eser: Şerh-i Nutk-ı Yunus Emre

- ✓ Şair, bilgin ve mutasavvuf olarak bilinen şair; din, edebiyat, psikoloji, matematik ve astronomi gibi değişik alanlarda eser verdi.
- ✓ Tillo'da gözlem evi kurdu; günümüzde doğruluğu ispatlanan astronomik incelemeler yaptı.
- ✓ Erzurum'un Hasankale (Pasinler) ilçesinde doğdu.
- ✓ İstanbul, Mısır ve Hicaz'da bulundu; sonra Siirt'in Tillo ilçesine yerleşti ve orada öldü.
- ✓ Allah aşkını işleyen şiirleri (ilahileri) meşhurdur.
- ✓ **Şiir:** Divan
- ✓ **Düzyazı:** Marifetname (çeşitli bilgilerden bahseder)

Mevla Görelim Nevler

Hak şerleri hayr eyler
Zannetme ki gayr eyler
Arif anı seyr eyler

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Kalbini ana berkeyle
Takdirini derkeyle
Tedbirini terkeyle

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Bir şeyi murad etme
Olursa inad etme
Hak'dadır o reddetme

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Deme şu niçin şöyle
Yerince ol öyle
Bak sonunu seyr eyle

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Bil elsine-i halkı
Aklını Hak eyle Hakkı
Öğren edeb-ü hulkı

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

ÖRNEK ŞİİRİ

Derman arardım derdime derdim bana derman imiş
Burhan sorardım aslıma aslım bana burhan imiş

Sağ u solu gözler idim dost yüzünü görsem deyu
Ben taşrada arar idim ol can içinde can imiş

Öyle sanırdım ayriyem dost gayridir ben gayriyem
Benden görüp işideni bildim ki ol canan imiş

Savm u salat u haccile sanma biter zahid işin
İnsan-ı Kamil olmağa lazım olan irfan imiş

Kanden gelir yolun senin ya kande varır menzilin
Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvan imiş

Mürşid gerektir bildire Hakkı sana hakk-ı yakın
Mürşidi olmayanların bildikleri güman imiş

İşit Niyazi'nin sözün bir nesne örtmez Hak yüzün
Hak'tan ayan bir nesne yok gözsüzlere pünhan imiş

EŞREFOĞLU RUMİ

- ✓ Asıl adı Abdullah olan şair "Kadiri Tarikatı"nın "Eşrefiye" kolunun kurucusudur.
- ✓ Mısır'dan göç edip İznik'e yerleşen bir ailenin çocuğudur; İznik'te öldü, kendi tekkesine gömüldü.
- ✓ Medrese eğitimi aldı.
- ✓ Eşrefoğlu Rumi şiirlerini hem aruz, hem hece ölçüleriyle yazmıştır.
- ✓ Eşrefoğlu Rumi de Yunus Emre'nin yolundan, izinden giden ozanlardandır.
- ✓ **Şiir:** "Eşrefoğlu Divanı" adlı yapıtta toplanmıştır.
- ✓ **Düzyazı:** Müzekki'n-Nüfus (nefsi terbiye etme yolları)

AZİZ MAHMUD HÜDAYİ (1541-1628)

- ✓ 16.yy da Anadolu'da yetişen büyük evliya ve mutasavvıflardandır.
- ✓ Yazdığı ilahilerde Allah aşkını dile getirmiştir.
- ✓ İlim, fazilet ve güzel ahlak gibi konuları işlemiştir.
- ✓ Aruz ve hece ölçüsüyle şiirler yazmıştır.
- ✓ Bir **Divan**'ı vardır.

TEKKE EDEBİYATINDA TARİKATLAR

SEYYİT NESİMİ (14-15.YY)

- ✓ Sanatıyla din dışı divan edebiyatının ve tasavvufi divan şiirinin gelişmesini hızlandırmıştır.
- ✓ Şiirleri didaktik olmakla beraber daha çok lirik özellikler taşır.
- ✓ Hurûfilik düşüncesinin yayılmasında önemli rol oynamıştır.
- ✓ Hem Farsça hem de Arapça şiirler yazmıştır.
- ✓ Şiirlerinde genellikle ilahi aşkı ve Hurûfiliği tanıtmış, birçok şairin yanı sıra Fuzuli ve Bağdatlı Ruhi gibi şairleri de etkilemiştir.
- ✓ Divan şiirinin Yunus Emre'si olarak anılır.
- ✓ Şiirlerini Azerî Türkçesiyle yazmıştır.
- ✓ Alevi-Bektaşî şairler arasında "**Şah-ı şehit**" olarak anılır.

HURÛFİLİK

- ✓ **Evernin ve insanın oluşumunu maddeye dayandıran, her varlığı 32 harfle açıklayan, harflere esrarengiz anlamlar yükleyen düşüncedir.**

- ✓ Başlangıçtan günümüze kadar tekkelere varlığını sürdüren çeşitli tarikatlar bu edebiyatın kaynağı olmuştur.
- ✓ Şairler bazen tarikat şeyhi bazen mürit olarak karşımıza çıkar.
- ✓ Başlıca tarikatlar;

- ❖ **Yesevî tarikatı,**
- ❖ **Mevlevî tarikatı,**
- ❖ **Bektaşî tarikatı,**
- ❖ **Bayramiye tarikatı,**
- ❖ **Halvetiye tarikatı,**
- ❖ **Eşrefiye tarikatı,**
- ❖ **Nakşibendi tarikatı,**
- ❖ **Kadiri tarikatı,**
- ❖ **Rufai tarikatı**

TEKKE(TASAVVUF) EDEBİYATI NAZIM TÜRLERİ

Nazım Türü	Konusu	Ölçüsü	Nazım Birimi	Birim Sayısı	Uyak Düzeni	Şiirin Türü& Temsilci
İLAHİ	✓ Allah aşkı dile getirilir. ✓ Özel bir ezgiyle söylenir. ✓ Dini konular işlenir.	8'li hece ölçüsü (7'li ve 11'li olanlar da vardır.)	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	✓ Lirik şiir ✓ Yunus Emre
NEFES	❖ Konular Bektaşilik açısından işlenir. ❖ Bektaşî tarikatının görüşlerini dile getirir. ❖ İnsan sevgisine geniş yer verilir.	8'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	❖ Lirik-didaktik ❖ Kaygusuz Abdal ❖ Pir Sultan Abdal ❖ Seyrani
DEMİ	➢ Hz.Ali ve oğulları Hasan ile Hüseyin olmak üzere "On iki imam"a övgüler yapılır. ➢ Alevilik düşüncesi dile getirilir.	8'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	➢ Lirik şiir ➢ Hatayi(Şah İsmail)
DEVİRİYE	• Yaratılışın başlangıç ve sonunun tasavvufa göre açıklanmasıdır. • İnsanın Tanrı'dan gelip tekrar kendisine döneceğini anlatır.	8'li ve 11'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	✚ Didaktik şiir
NUTUK	✚ Tarikata yeni giren müritlere tarikat kurallarını öğretmek amacıyla söylenen manzum eserlerdir.	7'li ve 8'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	❖ Didaktik şiir
ŞATHİYE	○ Allah ile teklifsiz,şakalı bir eda ile konuşur gibi söylenen şiirlerdir. ○ Ciddi bir düşünce veya duyguyu,iğneli ve şakacı bir dille anlatan şiirlerdir.	8'li ve 11'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	○ Uzun bir süre yasaklanmıştır. ○ Kaygusuz Abdal
METHİYE	✓ Tasavvuf büyüklerini övmek için yazılan manzum eserlerdir. ✓ Daha çok Bektaşî tekkelerinde okunan şiirlerdir.	7'li ve 8'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	• Didaktik şiir • Kaygusuz Abdal • Seyyit Nesimi
HİKMET	❖ Sadece Ahmet Yesevî'nin manzumelerine verilen addır.	7'li veya 12'li hece ölçüsü	Dörtlük	3-7	aaab/cccb	➢ Didaktik şiir

3.ÜNİTE

UYGULAMALAR

DOLDURALIM

- ✓ Halk şiirini/.....ve halk şiiri olmak üzere üç bölümde inceleyebiliriz.
- ✓ Azeri asıllı olan şiirlerinde düşüncesini işlemiş, bundan ötürü Bağdat'ta öldürülmüştür.
- ✓ Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişeni genellikle 8'li veya 11'li hece ölçüsüyle söylenen;ezgileri,konuları ve yapıları bakımından sınıflandırmak mümkündür.
- ✓ Ölen birisinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek için yazılan şiirlere destan dönemi sözlü edebiyatta/divan şiiri geleneğinde/anonim halk şiiri geleneğindeadı verilmiştir.
- ✓ İslamiyet öncesi Türk edebiyatında "kam,baskı ve ozan'larıneşliğinde şiir söyleme geleneği İslamiyet'in kabulünden sonra da devam etti.16.yy dan itibaren bu çağrıya bu tarzda şiir söyleyenlere.....ve genelde usta-çırak ilişkisine dayanan bu geleneğe degelenedği denmiştir.
- ✓ Sade bir Türkçeyle yazılandaha çok Peygamberimiz ve Hz.Ali'ye övgüler işlenir.
- ✓ Erzurumlu İbrahim Hakkı, şiirlerini "....."adlı eserinde;çağının farklı sahalarındaki bilgilerini ise "....."adlı eserinde bir araya getirilmiştir.
- ✓ 16.yy Tekke şairlerinden olan Edirne,Şam ve Mısır'ı dolaşmıştır.Bursa'da müderrislik görevinde bulunmuştur.
- ✓ Allah ve Hz.Muhammed sevgisini işleyeni Allah'ın büyüklüğünü,rahmetini ve güzelliğini aktaran şiirlereadı verilir.

DOĞRU-YANLIŞ

- ❖ Nutuk, methiye ve hikmet anonim halk şiiri ürünüdür.
- ❖ Türkülerde asıl söylenmek istenen bağlantı(kavuştağ) bölümünde söylenir.
- ❖ Seyit Nesimi, 14-15.yy da yaşamış,Hurufilik inancını yaymaya çalışmıştır.
- ❖ Saz şiirinin 17.yy'daki tanınmış şairlerinden olan Niyazi-i Mısri,hece ve aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde aşıklık geleneğini sürdürmüştür.
- ❖ 16.yy tekke şairlerinden olan Aziz Mahmud Hüdaî,Edirne,Şam ve Mısır'ı dolaşmış,arazu ve hece vezniyle şiirler yazmıştır.
- ❖ Asıl adı Haydar olan Kaygusuz Abdal,15.yy'da yaşamıştır.
- ❖ Şekil ve içerik olarak ilahilere benzeyen şathiye,aslında ilahinin Bektaşilerdeki ismidir.
- ❖ İlahiler genellikle koşma ve semai nazım şekliyle,hece ölçüsüyle ve dörtlükler halinde söylenir.

ŞİİR TÜRÜNÜ BULMA

Pir Sultan Abdal Şah'ımız
Hakk'a ulaşır râhımız
On iki imam katarımız
Duyamazsın demedim mi

İy özin insan bilen
Var edeb öğren edeb
Ey edeb arkan bilen
Var edeb öğren edeb

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış başın bakar
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Yunus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile
Çağırayım Mevla'm seni

EŞLEŞTİRELİM/1

ilahiname

marifetname

dilhisa

Esrar-ı huruf

Risaletü'n
nushiye

mesnevi

Divan-ı kabir

Kaygusuz Abdal

İbrahim Hakkı

Yunus emre

Mevlana

EŞLEŞTİRELİM/2

Hece ölçüsünün 8'li
kalıbıyla; aşk, doğa ve insan
sevgisi gibi konuları işlerYiğitlik, kahramanlık
temalarını işleyen aşık
edebiyatı nazım türüdür.11'li hece ölçüsüyle
yazılan, aşk, sevgi, tabiat, kahra
manlı, güzellik gibi konuları
işleyen halk edebiyatının en
yaygın nazım şekli7'li hece kalıbıyla
söylenen, anonim halk
edebiyatının en yaygın
nazım şekli.Halk edebiyatında bir
kişinin veya toplumun
aksayan yönlerini eleştiren
şirler.

koçaklama

taşlama

mani

koşma

semai

Tasavvuf

MENSUR (DÜZYAZI) ESERLER

DEDE KORKUT HIKAYELERİ

FÜTÜVVETNAME

Fütüvvetlerin ilkelerini, tarihini, niteliklerini, törelerini konu edinir.

GAZAVETNAME

Din düşmanları üzerine gazilerin düzenledikleri akın ve savaşlar ve gösterilen kahramanlıklar anlatılır.

MENAKIBNAME

Kahramanların, din ve tarikat büyüklerinin yaşamları, gösterdikleri kerametler anlatılır. Kahramanlar olağanüstü nitelikler taşır, olağanüstü işler yapar.

BATTALNAME

Battal Gazi'nin menkıbevî hayatı üzerine kurulmuş destansal halk hikavesidir.

- Dede Korkut hikayelerinin yaratıcısı, Korkut Ata adıyla da anılan, kutsal bir Oğuz ozanıdır.
- Yaşadığı dönem ve yaşantısı hakkında kesin bilgi yoktur.
- Hikayelerinden kerametler gösteren, gaybıtan haber veren, yarı tarih, yarı destan kahramanı bir Türk ihtiyarı olarak tanınır.
- Türk edebiyatının orta dönemdeki en güzel nesir örneklerindendir.
- Bu hikayelere "destani hikaye" demek daha doğrudur.
- Bunlarda Oğuz halkının inançları, yaşantıları, töreleri, tutkuları, savaşları, özellikle dil yetenekleri yer alır.
- Dili XIV. yüzyıl Anadolu Türkçesidir.
- Hikayelerin anlatıcısı Dede Korkut olduğu için hikayeler bu adla anılır
- Bu hikayeler; dil, edebiyat, folklor, tarih ve etnografya bakımından dönemin zihniyetini yansıttığı için önem taşımaktadır.
- Nazım-nesir karışıktır.
- "Kitab-ı Dede Korkut" veya "Kitab-ı Dede Korkut alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân" (Oğuz boyunun dil ile Dede Korkut Kitabı) olarak da bilinen hikayeler 12 tanedir, bir de önsözü vardır.
- Dede Korkut hikayelerinin her biri başlı başına bir bütündür.
- Dede Korkut, her hikayenin sonunda ortaya çıkar.
-

GAZEL

- Arap edebiyatı nazım biçimlerindenendir.
- Arapçada, "kadınlarla sevgi üzerine konuşmak, sohbet etmek" demektir.
- Nazım birimi beyittir.
- 5-15 beyitten oluşur.
- Aşk, şarap, kadın güzelliği konuları işlenir.
- Uyak düzeni: aa –ba –ca –da –ea
- Gazelin ilk beytine "matla", son beytine "makta" denir.
- Matladan sonra gelen ikinci beytine "hüsn-i matla; makta"dan önceki beytine "hüsn-i makta" adı verilir.
- Şair mahlasını(adını) makta beytinde söyler.
- Gazelin en güzel beytine "beytü'l gazel(şah beyit)" denir.
- Gazelde bir tek konu işleniyorsa "yek-ahenk gazel"; bütün beyitleri aynı güzellikte, aynı değerde, aynı güçte ise "yek-âvaz gazel" denir.
- Divan şiirinde gazellere bir başlık veya ad koyma geleneği yoktur.
- Divan edebiyatının en önemli gazel şairleri: Fuzulî, Bâkî, Nedîm, Şeyh Galîp, Nâbî, Şeyhülislam Yahya
- Biçim bakımından iki çeşit gazel vardır:

Düz gazel:

- Dizelerinin ortasında iç uyak bulunmayan gazeldir.

Musammat gazel:

- Dize ortalarında iç uyaklı olan gazellerdir.

Ğitdün ammâ kı kıdun hasret ile cânı bile **MATLA**
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

Devr-i meclis bana girdâb-ı belâdur sensüz **Hüsn-i Matla**
Mey-i zehrâb-ı sitem sâgar-ı gerdânı bile

Bağa sensüz bakamam çeşmüme âteş görünür
Gül-i handânı degül serv-i hirâmânı bile

Sîneden derd ile bir âh ideyin kim dönsün **Hüsn-i Makta**
Akşine çarh-ı felek mihr-i dîrahşanı bile

Hâr-ı firkatle Neşâtî-i hazînün vâ-hayf **MAKTA**
Dâmen-i ülfeti çâk oldı girîbânı bile

Neşâtî

- Gazeller konularına göre isimlendirilir:

1. Aşıkâne gazel:

- Aşkın verdiği mutluluğu, sıkıntıyı, sevgilid en yakınmayı, sevgiliye yakarış konularını içerir.
- Bu türe Fuzulî'nin gazelleri örnek verilebilir.

2. Rindâne gazel:

- İçkiyi, içki zevkini, içki ile ilgili türlü düşünceleri, hayata karşı kayıtsızlığı anlatır.

- Bu türe Bâkî'nin gazelleri örnek verilebilir.

3. Şûhâne gazel:

- Kadının güzelliğini çapkın bir anlatımla dile getiren gazellerdir.
- Bu türe Nedîm'in gazelleri örnek verilebilir.

4. Hikemî gazel:

- Ahlakla ilgili öğütler veren, türlü hayat görüşlerini yansıtan gazellerdir.
- Bu türe Nâbî'nin gazelleri örnek verilebilir

GAZEL-1

Hâsılım yoh ser-i kûyunda belâdan gayrı
Garazım yoh reh-i aşkında fenâdan gayrı

Ney-i bezm-i gamem ey âh ne bulsan
yele ver
Oda yanmış kuru cismimde hevâdan
gayrı

Yetti bîkesliğim ol gaayete kim çevremde
Kimse yoh çevrile girdâb-ı belâdan gayrı

Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-i sebâdan gayrı

Bezm-i aşk içre Fuzûlî nice âh eylemeyen
Ne temettu bulunur bende sadâdan gayrı

Fuzuli

AÇIKLAMASI

1-Senin sokağının başında beladan başka elde ettiğim (bir şey) yok -aşkının yolunda yok olmaktan (ölmekten) başka da bir amacım yok.

2-Ey ah! Gam (hüzün) meclisinin ney'iyim, ateşe yanmış kuru vücudumda arzudan başka ne bulursan yele ver (savur) dağıt.

3-Kimsesizliğim o dereceye vardı ki, çevremde -bela girdabından başka dönenkimse yok.

4-Bana, ne gönül ateşinden başka kimse yanar, -ne de tan yelinden başka kimse kapımı açar.

5-Fuzûlî! Aşk meclisinde nasıl ah etmeyeyim? -bende sestten başka ne kâr bulunur.

GAZEL-2

Sabr ile gönül derdine derman ire umma
Can atma oda bihüde canan ire umma

Gözün sadefinden nice dürdane dökersin
Şol dişi güher dudağı mercan ire umma

Hoca Dehhani

Açıklaması:

Ey gönül! Sabır sayesinde derdine derman erişeceğini,
bu aşk ıstırabından kurtulacağını umma. Sevgilinin geleceği
ümidine düşerek nafile ateşe can atma.

Gözlerinden ne diye inci tanesi gibi yaş döküyorsun?
Şu inci dişlinin ve mercan dudaklının geleceğini ümit etme.

Divan şiirinin
ilk
temsilcisi, ilk
şairidir.

Divan şiirinin
kurucularında
ndır.

HOCA DEHHANI

Halkın
anlayacağı bir
dil
kullanmıştır.

Döneminde
etkin olan
divi-tasavvufi
içerikli şiirler
yazmamıştır.

İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

İLAHI

GAZEL

Benzerlikler

- İslami dönem ürünleridir.
- İki şiirde de uyak, redif ve söz sanatları kullanılmıştır.
- Son bölümlerde şair, adını veya takma adını söylemiştir.

farklılıklar

İlahi

Nazım Şekli

Gazel

Dörtlük

Nazım Birimi

Beyit

Abab
Cccb
dddb

Uyak Düzeni

aa-ba-ca-..

8'li hece ölçüsü

Ölçü

Aruz ölçüsü

İlahi aşk

Tema

Beşeri aşk

İSLAMİYET ÖNCESİ
TÜRK ŞİİRİ

ÖNCESİ VE İSLAMİYET DÖNEMİ

İSLAMİYET SONRASI
TÜRK ŞİİRİ

BENZERLİKLER

- İslamiyet öncesi ile İslamiyet sonrasının ilk döneminde hece ölçüsü, tema, (doğa, aşk, ölüm) ritim ve ahenk öğeleri ortak özelliklerdir.

FARKLILIKLAR

Koşuk, Sagu

Nazım Biçimi

İlahi-Mesnevi-
Gazel

Dörtlük

Nazım birimi

Dörtlük-Beyit

aaa6

Uyak Düzeni

Aaab-cccb-
aa-bb-cc
aa-ba-ca-..

Hece ölçüsü

Ölçü

Hece ölçüsü-
Aruz ölçüsüYabancı
dillerden
etkilenmemiştir.

Dil ve Ses

Arapça ve
Farsça'dan
etkilenmiştir.Eski Türk
kültürünü
yansıtır.

Zihniyet

İslamiyet
sonrası Türk
kültürünü
yansıtırAşk, doğa
sevgisi, yiğitlik

Tema

İlahi aşk-beşeri
aşk

MANAS DESTANI

- ❖ Sözlü edebiyat ürünüdür.
- ❖ Kırgızlara aittir.
- ❖ Destandaki yaşamın 9.yüzyıl sonlarına ait olduğu görüşü yaygındır.
- ❖ Hem şiir hem de tarihsel ve toplumsal bir belge niteliğindedir.
- ❖ Müslüman Kırgızlarla Purperest Kalmuklar arasındaki mücadeleleri anlatır.
- ❖ Destana adını veren Manas'ın yaşantısındaki değerler sistemi Müslümanlıkla eski Türk inanışlarının bileşiminden oluşmaktadır.
- ❖ Manas Destanı, ilk kez Çoğan Velihanov tarafından bilim dünyasına duyurmuştur.
- ❖ Destanı bir bütünlük içinde ilk kez yayımlayan ise Türkolog W.Radlof'tur.

söyleşirken cebrâil ile kılâm
geldi refref önüne verdi selâm

aldı ol şâh-ı cihânı ol zamân
sidre'ye gitti ve götürdü hemân

bir fezâ oldu o demde rûnümâ
ne mekân var anda ne arz-u semâ

Biliniz ey âşıkân-ı Mustafâ
Hakk'a irdi ruh-ı pâk-ı Mustafâ

Ol hüma kuşu çü pervâz eyledi
Cümle halk feryâda âgaz eyledi.

(Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün)

Süleyman Çelebi

VESİLETÜ'N-NECAT (MEVLİD)

allah âdın zikre delim evvelâ
vâcib oldur cümle işde her kulâ

allah âdın her kım ol evvel anâ
her işi âsân ider allah anâ

allah âdi olsa her işin önü
hergiz ebter olmaya ânin sonu

ol gıce kım doğdu ise ol hayrül-beşer
ânesi anda neler görde neler

dedi gördüm ol habîbin ânesi
bir acep nûr kım, güneş pervânesi

berk urup çıktı evimden nâgehân
göklere dek nûr ile doldu cihân

- İslami ilimlerin yanında, tıp, astronomi ve geometri alanlarında bilgi sahibidir.

- Kendi döneminde en fazla eser vermiştir.
- Eserlerinde din dışı konulara değinmiştir.

AHMEDİ (14.YY)

- Cemşid ü Hurşid
- İskendername
- Tervihü'l-Evrah
- Esrarname
- Mirkatü'l-Edeb

- Aşk temasını işlemiştir.
- Tasavvufa yönelmemiştir

Battalnâme

Dede Korkut

Danişmendnâme

Mevlid

ANLATIM ÖZELLİKLERİ

- Anlatıcı ilahi bir bakış açısına sahiptir
- Tasvir ve tahliller azdır.

- İlahi bakış açısı vardır.
- Tasvir ve tahliller azdır.

- İlahi bakış açısına sahiptir.
- Tasvir ve tahlillere fazla yer verilmez.

- İlahi bakış açısına sahiptir.
- Tasvir ve tahliller çok azdır.

DİL ÖZELLİKLERİ

- Bazı sözcüklerde ses değişikliği görülür
- Cümleler kısadır
- Oğuz Türkçesinin özelliklerini taşır.

- Kimi sözcüklerde ses değişiklikleri görülür
- Cümleler kısadır.
- Oğuz Türkçesinin özelliklerini taşır

- Bazı sözcüklerde ses değişikliği vardır.
- Az sözcüklü cümleler kurulur.
- Oğuz Türkçesinin özelliklerini taşır

- Bazı sözcüklerde ses değişiklikleri görülür.
- Dizeler çok sözcükle kurulur.
- Arapça-Farsça sözcükler fazladır

KAHRAMAN

ÖZELLİKLERİ

- Kahramanlar idealize edilmiştir
- İslam dini için savaşlar yapan bir kahramandır

- Halkı ve dini için savaş yapan bir kahramandır
- Eser, onun kahramanlığı etrafında oluşturulmuştur.

- Kahramanlar idealize edilmiştir.
- Artukî, önce Allah'a inanmayan, sonra Allah'a inanan kahramandır
- Danişmend Gazi ise din uğruna savaşan bir kahramandır

- Hz. Peygamberin özellikleri anlatılmıştır.
- Söylediklerine yaptıkları bir olan, güzel ahlaklı, dürüst, üstün niteliklere sahiptir.